

## ANALIZA IZVJEŠĆA O RADU HRVATSKIH MUZEJA ZA 2001.

TONČIKA CUKROV □ Muzejski dokumentacijski centar, Zagreb

MARKITA FRANULIĆ □ Muzejski dokumentacijski centar, Zagreb

ŽELIMIR LASZLO □ Muzejski dokumentacijski centar, Zagreb

SNJEŽANA RADOVANLIJA MILEUSNIĆ □ Muzejski dokumentacijski centar, Zagreb

Analiza se temelji isključivo na izvješćima o radu muzeja koji su pripremljeni i tiskani u dvije publikacije *Izvešća zagrebačkih muzeja* i *Izvešća hrvatskih muzeja* u izdanju Muzejskog dokumentacijskog centra za 2001. godinu. Analiza slijedi strukturu izvješća tj. odrednica za pisanje izvješća i zadržane su iste brojčane oznake. U publikaciji *Izvešća zagrebačkih muzeja 2001.* (MDC, 2002.) sadržana su izvješća gotovo svih muzeja Grada Zagreba i Zagrebačke županije, 32 muzeja - 29 ustanova. U publikaciji *Izvešća hrvatskih muzeja 2001.* (MDC, 2002.) obuhvaćene su 73 ustanove - 81 muzej, tj. većina muzeja u ostalim županijama u Hrvatskoj koji su u obuhvaćenom razdoblju obavljali muzejsku djelatnost. Nedostaju, primjerice, Županijski muzej u Šibeniku, Gradski muzej Drniš, Muzej Đakovštine u Đakovu i još neki, što pri razmatranju rezultata analize treba uzeti u obzir.

Prilikom čitanja analize valja imati na umu i različitu kadrovsku ekipiranost muzeja, o čemu također ovisi rad u muzeju i rezultati iskazani u izvješćima.

U "zagrebačkim" muzejima radi 306, a u "hrvatskima" 398 stručnih djelatnika.

Hrvatski prosjek je 7,1 stručnjak zaposlen u muzeju. Najviše zaposlenih muzejskih stručnjaka ima Hrvatski prirodoslovni muzej (37), a slijedi Muzej za umjetnost i obrt (30). Između 20 i 30 djelatnika imaju 4 zagrebačka muzeja i samo 3 muzeja zastupljena u *Izvešćima hrvatskih muzeja*. Od 10 do 20 stručnjaka ima 5 "zagrebačkih" i 8 "hrvatskih" muzeja, dok 17 "zagrebačkih" i 59 "hrvatskih" muzeja ima manje od 10 zaposlenih stručnjaka.

U čak 17 obrađenih muzeja (ili otprilike u svakom šestom muzeju) radi samo jedan stručnjak koji se najčešće, osim stručnim radom, bavi i administrativnim i upravnim poslovima.

Koliko god je važno publiciranje samih izvješća o radu, toliko je bitna i analiza podataka iskazanih u njima. Svrha analize nije vrednovanje rada pojedinih muzeja ili komparacija srodnih muzeja - to svaki muzej može načiniti na temelju tiskanih izvještaja za svoje potrebe - nego je ovo pokušaj utvrđivanja općih trendova u hrvatskim muzejima unutar svake od zastupljenih djelatnosti, kao i nastojanje da se utvrdi koje bi segmente muzejskog djelovanja trebalo posebno stimulirati kako bi se postigao harmoničan razvoj.

### 1. SKUPLJANJE GRAĐE

- 1.1. Kupnja
- 1.2. Terensko istraživanje
- 1.3. Darovanje
- 1.4. Nasljeđivanje
- 1.5. Zamjena
- 1.6. Ustupanje
- 1.7. Ostalo

### 1. SKUPLJANJE GRAĐE (obradio: Želimir Laszlo)

Izveštaji ne pružaju cjelovitu sliku o politici skupljanja pojedinih muzeja, a teško je sa sigurnošću utvrditi i kako skupljaju pojedine vrste muzeja. Tako primjerice izveštaji ne sadržavaju podatke o utrošenim novčanim sredstvima za kupnju. Kod kompleksnih muzeja često nije moguće razlučiti na koju se vrstu građe nabava odnosi.

No isto tako već i šturi statistički podaci pokazuju bar neke trendove u skupljačkoj politici muzeja.

1. SKUPLJANJE GRAĐE	<i>Izvešća zagrebačkih muzeja 2001.</i>	<i>Izvešća hrvatskih muzeja 2001.</i>	ukupno
1.1. Kupnja	22	49	71
1.2. Terensko istraživanje	15	53	68
1.3. Darovanje	25	56	81
1.4. Nasljeđivanje	1	1	2
1.5. Zamjena	1	0	1
1.6. Ustupanje	4	7	11
1.7. Ostalo	8	12	20

*Brojke u tabeli odnose se na broj muzeja*

Prema tabeli najčešći oblici popunjavanja zbirki su kupnja, prikupljanje s terenskih istraživanja i darovanje.

Što se kupnje kao načina prikupljanja tiče treba konstatirati da je od 110 analiziranih muzeja 71 muzej nešto kupio za svoje zbirke. To znači da mnogi nisu u protekloj godini kupili ništa. Najmanje su kupovali umjetnički muzeji. Ništa u 2001. godini nisu kupili tako značajni muzeji i galerije kao što su Galerija Klovićevi dvori, Gliptoteka HAZU, ili Umjetnička galerija u Dubrovniku. Strossmayerova galerija starih majstora HAZU kupila je samo jedan pastel, Kabinet grafike HAZU samo 5 grafika, a Muzej grada Zagreba kupio je samo jednu sliku. Mnogi kompleksni muzeji koji sadržavaju umjetničke zbirke također nisu kupovali ništa. Primjerice, muzeji u Bjelovaru, Ozlju, Trakošćanu,

Županji, Biogradu... ili galerije u Krapini i Makarskoj. Najviše je kupovao Muzej za umjetnost i obrt, koji je valjda jedan od rijetkih naših muzeja koji kupnjom u skladu sa svojom skupljačkom politikom ciljano popunjava zbirke.

Arheološke ili etnografske zbirke mogu se kvalitetno popunjavati terenskim istraživanjem, pa i darovanjem, ali je to za umjetničke kolekcije vjerojatno znatno teže. Stoga mislim da nije presmion zaključak kako je kolekcioniranje umjetničkih zbirki u muzejima u zastoju.

Kod arheoloških muzeja uočljiv je stari neriješeni problem ingerencija nad terenskim istraživanjima i pohrane nalaza, a u vezi s tim i kolekcioniranja građe. Tako je primjerice Arheološki muzej u Zagrebu svoje zbirke obogatio sa samo dva terenska istraživanja, što je za potencijale tog muzeja malo. Arheološki muzej u Splitu nije prijavio niti jedno popunjavanje zbirki terenskim istraživanjem, što zabrinjava. Znamo li da neki muzeji kao, primjerice, Muzej brodskog Posavlja, Samoborski muzej ili Muzej grada Zagreba (i mnogi drugi) iskazuju značajna popunjenja zbirki dobivenih terenskim arheološkim istraživanjima, onda mi se čini da možemo govoriti o trendu premještanja i istraživanja i popunjavanja zbirki sa specijaliziranih arheoloških muzeja na opće, kompleksne muzeje. Taj trend je već dulje prisutan, samo sada konstatiram kako je to vidljivo i iz izvještaja.

Je li takav trend dobar i bi li trebalo na neki novi način regulirati odnose općih i specijaliziranih muzeja ostaje otvoreno pitanje iako dugoročno gledano ne bi bilo dobro na ovaj način zapostaviti neke doista značajne arheološke muzeje koji u postojećem sustavu nemaju mogućnosti planski popunjavati zbirke.

Ostali oblici skupljanja muzejske građe su manje zastupljeni. Gotovo da i nema razmjene ili zamjene predmeta među muzejima. Razmjena je uobičajena u kolekcionarstvu jer se njome mogu popuniti praznine u kolekcijama. Posebno bi to trebalo biti uobičajeno za politiku skupljanja zbirki.

Kako su u protekloj godini najveći broj muzejskih predmeta muzeji dobili darovanjem, kupnja umjetnina je bila skromna a razmjene nije bilo, gotovo da možemo govoriti i o općem zastoju kolekcioniranja u našim muzejima.

## 2. ZAŠTITA (obradio: Želimir Laszlo)

2. ZAŠTITA	Izvešća zagrebačkih muzeja 2001.	Izvešća hrvatskih muzeja 2001.	ukupno
2.1 Preventivna zaštita	21	61	82
2.2. Konzervacija	16	43	59
2.3. Restauracija	20	43	63
2.4. Ostalo	8	14	22

Brojke u tabeli odnose se na broj muzeja koji spominju neki oblik zaštite.

U 24 izvješća hrvatskih muzeja o preventivnoj zaštiti nema ni slova. Dakle, otprilike svaki 4 ili 5 muzej ne poduzima ništa u svezi s preventivnom zaštitom ili u najboljem slučaju ne smatra je dovoljno važnom za djelovanje muzeja pa o tome i ne izvještava. Već ovaj podatak dovoljan je za veliku zabrinutost. No situacija je realno još i mnogo lošija. Većina muzeja kao preventivnu zaštitu navode samo tretiranje (pranje i sl.) arheoloških predmeta i provjetranje tekstila.

O poduzimanju bilo kakvih mjera u vezi s mikroklimom (mjerenje, reguliranje i sl.) izvještava samo njih 10, a samo 3 poduzela su neke mjere zaštite od utjecaja svjetla. Spominjanje materijala koji je neophodan u preventivnoj zaštiti gotovo je simboličan (beskiselinski papiri, folije...). Kad znamo da je propadanje predmeta u velikoj mjeri uzrokovano kiselom okolinom, lošim mikroklimatskim uvjetima i neadekvatnim svjetlom, onda nas navedeni podatak mora zabrinuti. Mjere preventivne zaštite prepoznate su kao *temelj svake strategije očuvanja, djelotvorno i ekonomično sredstvo da se očuva integritet baštine, koje smanjuje potrebu za dodatnim zahvatima na pojedinačnim predmetima* (Prema europskoj strategiji preventivne konzervacije, Informatica Museologica 32, 1/2, 2001.). Temelji strategije očuvanja nam očito izmiču i tu valja napraviti radikalnan zaokret u pristupu zaštiti i preventivnoj zaštiti muzejskih zbirki.

Zabrinjava, primjerice, i to što ni naše najveće galerije koje ugošćuju velike i značajne izložbe u svojim izvještajima preventivnu zaštitu uopće ne spominju.

O nekim konzervatorskim ili restauratorskim zahvatima izvještava 53, odnosno 63 muzeja. I to je malo. Trebalo bi više, ali se bojim da restauratori nikada neće moći sustići brzinu propadanja predmeta uzrokovanu ponajviše slabom primjenom mjera preventivne zaštite.

Ako neka statistika koja se temelji na izvješćima muzeja može pomoći da se odrede prioriteta, onda mi se čini da je preventiva na prvome mjestu.

## 2. ZAŠTITA

2.1. Preventivna zaštita

2.2. Konzervacija

2.3. Restauracija (izvođači radova: vlastita radionica/vanjski suradnici)

2.4. Ostalo

### 3. DOKUMENTACIJA

- 3.1. Inventarna knjiga
- 3.2. Katalog muzejskih predmeta
- 3.3. Fototeka
- 3.4. Dijateka
- 3.5. Videoteka
- 3.6. Hemeroteka
- 3.7. Planoteka i fond dokumentacijskih crteža
- 3.8. Stručni arhiv
- 3.9. Računalna obrada građe
- 3.10. Ostalo

### 3. DOKUMENTACIJA (obradila: Markita Franulić)

3. DOKUMENTACIJA	Ukupno iskazano	Ukupno neiskazano
3.1. Inventarna knjiga	93	17
3.2. Katalog muzejskih predmeta	31	79
3.3. Fototeka	90	20
3.4. Dijateka	46	64
3.5. Videoteka	44	66
3.6. Hemeroteka	68	42
3.7. Planoteka i fond dokumentacijskih crteža	26	84
3.8. Stručni arhiv	43	67
3.9. Računalna obrada građe	41	69
3.10. Ostalo	28	82

Općenito se može zaključiti da su podaci o muzejskoj dokumentaciji vrlo neujednačeni te je nemoguće iskazati bilo kakve brojke ili precizne preglede, no ipak je moguće odrediti neke trendove na tom području.

Postoji također problem tumačenja što pojedini dokumentacijski fondovi trebaju sadržavati, tako da neki muzeji u istim rubrikama obrađuju različite fondove. To se osobito odnosi na rubrike "3.2. Katalog muzejskih predmeta" i "3.8. Stručni arhiv."

Nije nevažan podatak da je u 2001. godini u hrvatskim muzejima radilo 12 dokumentarista.

Je li razlog za poprilično šturo podatke u ovoj rubrici manja koncentracija muzeja na ovu djelatnost ili su takvi podaci rezultat nedovoljno preciznih odrednica teško je reći. Očekivati je da će detaljnije specificiranje odrednica za pisanje izvješća kao i *Pravilnik o muzejskoj dokumentaciji* razriješiti postojeće nedoumice, te da će to rezultirati većim opsegom i kvalitetom podataka, ali i samog stručnog rada na tom području.

**3.1. Inventarna knjiga.** Od 110 muzeja obuhvaćenih *Izvešćima* 93 su dala podatke o inventarnoj knjizi. Među 17 onih koji su tu rubriku ostavili praznom nekoliko je institucija koje nemaju fundus (Umjetnički paviljon, Dom HDLU), dok se za nekoliko muzeja može pretpostaviti da je to stoga što nije bilo nikakvih promjena (npr. Fundacija I. Meštrovića, Strossmayerova galerija) jer imaju manje-više fiksni fundus. No, ostaje desetak muzeja za koje se može ustvrditi da nisu obavljali temeljnu dokumentacijsku djelatnost (a pritom su nabavljali novu građu).

Inventarnu knjigu po zbirka ili odjelima vodi 49 muzeja. Uočljiva je neravnomjerna inventarizacija ne samo kada se međusobno uspoređuju muzeji nego i zbirke tj. odjeli u istoj instituciji. To je osobito uočljivo u manjim muzejima u kojima nema stručnjaka za sve vrste zbirki, a u osobito teškom položaju su muzeji sa samo jednim zaposlenim.

Uz upis novonabavljene građe, 8 muzeja istaknulo je i paralelnu obradu i upis stare, prethodno neinventirane građe. Neki muzeji istodobno s revizijom građe provode inventarizaciju ili reinventarizaciju građe, iako je to prethodnih godina bio češći slučaj.

Prema dostupnim brojkama inventirano je oko 40.000 predmeta, uz oko 29.000 revidiranih predmeta u Arheološkome muzeju u Zagrebu.

Brojevi inventiranih predmeta od muzeja do muzeja znatno variraju: inventarizaciju do 100 jedinica imalo je 27 muzeja, od 100 do 300 - 15 muzeja, od 300 do 500 - 10 muzeja, od 500 do 1.000 - 10 muzeja, od 1.000 do 2.000 - 3 muzeja, dok je u Hrvatskome prirodoslovnome muzeju inventarizirano 3.317 jedinica, a u Muzeju za umjetnost i obrt 5.792. Na to utječe, naravno, vrsta građe, broj novonabavljenih predmeta, broj neobrađenih predmeta te kadrovska ekipiranost. Kako su brojčane podatke dala 74 muzeja (od kojih neki samo približan broj ili samo za neke zbirke) izvođenje bilo kakvih prosjeka bilo bi neutemeljeno.

**3.2. Katalog muzejskih predmeta.** Gotovo tri četvrtine muzeja ne iskazuju podatke u ovoj rubrici. Kada govore o katalogu, muzeji ga ponekad shvaćaju kao katalošku obradu predmeta za katalog izložbe (tj. ne kao potpunu stručno-znanstvenu obradu muzejskog predmeta, nego kao minimum identifikacijskih podataka). Velik broj zastupljenih muzeja daje podatke o katalogizaciji u samo jednoj zbirki ili odjelu tako da je stvarni opseg katalogizacije manji.

Dosadašnja legislativa gotovo i nije pravila razliku između inventarizacije i katalogizacije pa je i to možda razlog zašto u ovoj rubrici mali broj muzeja iskazuje svoju djelatnost.

Muzeji koji provode katalogizaciju, rade to sustavno, ručno i/ili računalno.

**3.3. Fototeka.** U rubrici se iznose podaci o broju, vrsti i motivima fotografija (klasičnih i digitalnih), negativa i dijapozitiva te o njihovoj obradi. Najčešći motivi su (redoslijed po učestalosti): muzejska građa, muzejska djelatnost

(događanja u muzeju i izvan njega u organizaciji muzeja), akcije i događanja u lokalnoj zajednici vezani uz kulturnu baštinu (sakralna i profana arhitektura, stari gradovi, obnova i zaštitni radovi na objektima), istraživanja na terenu, etnografske osobitosti, investicijski radovi u sklopu djelatnosti muzeja, važni kulturni događaji.

Uočljivo je da se i muzejska građa i aktivnosti muzeja sve sustavnije snimaju, ovisno o tehnološkim i financijskim mogućnostima muzeja. Svijest o potrebi fotodokumentiranja vrlo je izražena. K tome, tehnologija postaje sve dostupnijom tako da većina muzeja ima fotoaparate, a posljednjih godina prisutan je i porast broja digitalnih fotoaparata. Autori fotografija najčešće su sami kustosi, potom fotografi zaposleni u muzejima te vanjski suradnici profesionalci. Određena količina građe u muzejske fototeke dolazi otkupima i donacijama.

Fotografije se obrađuju klasično u 44 muzeja (inventiranje, popisivanje) i/ ili računalno u 5 muzeja (ali se ne navodi u kojem programu), a sve je češća i njihova digitalizacija (9 muzeja).

**3.4. Dijateka.** Mnogi muzeji dijateku vode u sklopu fototeke pa otud proizlazi velika razlika u broju muzeja koji iskazuju podatke o dijateci u odnosu prema fototeci. Također, sva obilježja fototeke javljaju se i kod dijateke.

**3.5. Videoteka.** Muzeji videom dokumentiraju obnovu etnološki ili povijesno važnih objekata, otvorenja izložaba, arheološka iskopavanja i nadzor, događanja u muzeju tj. aktivnosti muzeja, različite priredbe u lokalnoj zajednici, etno običaje, konferencije za novinare, građu o područjima kojim se muzej bavi te sam fundus muzeja. Često je presnimavanje TV priloga i emisija koji se tiču muzeja ili građe muzeja, te emisija ili priloga koji su povezani s područjem i sadržajima kojima se muzej bavi. Također se snimaju građa i teme namijenjene prikazivanju u stalnom postavu ili na izložbama.

Videograđa ima funkciju muzejske građe, dokumentacije, pomoćnog sredstva u istraživanju tema i područja kojima se muzej bavi, muzeografskog pomagala i promotivnog medija.

Sadržaj videoteka podatak je koji se najčešće, vrlo često i jedino navodi, potom broj prinova, dok se tehnički podaci i autori gotovo i ne spominju.

Brojčane podatke iskazalo je 14 muzeja. Do 10 novonabavljenih videozapisa imalo je 11 muzeja, od 10 do 20 videozapisa 2 muzeja, Muzej za umjetnost i obrt nabavio je 43, a Tehnički muzej 152 videozapisa.

**3.6. Hemeroteka.** Pojam hemeroteka odnosi se na zbirku izrezaka iz tiska, a u muzejima u kojima je hemeroteka vezana uz knjižnicu te nekim općim gradskim i zavičajnim muzejima pojam se odnosi i na zbirku tekuće periodike (Gradski muzej Bjelovar, Zavičajni muzej Našice), dok je u Muzeju Slavonije hemeroteka muzejska zbirka. U Hrvatskom školskom i Hrvatskome športskome muzeju hemeroteka je ujedno arhiv.

Muzeji (oko 62 posto njih) skupljaju članke (obavijesti, najave, prikaze, kritike) iz dnevnog tjednog i stručnog tiska o svome muzeju (aktivnostima muzeja: izložbama, prezentacijama i promocijama, pedagoškoj djelatnosti), kulturnoj baštini i njezinoj zaštiti, značajnim pojedincima (osobito umjetnicima u umjetničkim muzejima), a većina gradskih i zavičajnih muzeja prikuplja još i članke o povijesti i značajnim događajima u kulturi, javnom životu i gospodarstvu grada i regije.

Najviše je izrezaka iz lokalnih novina, potom iz domaćeg nacionalnog tiska, a oni iz stranih časopisa vrlo su rijetki.

U Gradskome muzeju Makarska hemeroteka se popunjava fotokopijama tekstova iz starije periodike koja se nalazi u fondovima gradske i Sveučilišne knjižnice.

Arheološki muzej u Zagrebu skuplja i tekstove objavljene na Internetu (ne specificira se na kojem mediju), a Muzej suvremene umjetnosti i prijepise radijskih emisija.

Malo je podataka o obradi građe. Spominje se razvrstavanje po tematskim cjelinama, ili kronološki (4 muzeja), 3 muzeja spominju inventarizaciju i/ili katalogizaciju, a 2 računalnu obradu. Hrvatski muzej naivne umjetnosti hemerotečnu građu koristi za izradu sekundarne dokumentacije (biobibliografija).

S obzirom na činjenicu da je samo 14 muzeja dalo podatke o broju prikupljenih jedinica, nemoguće je izvesti bilo kakve brojčane pokazatelje. Tri muzeja imala su više od 1.000 novih jedinica, dva muzeja manje od stotinu, a ostali u prosjeku nekoliko stotina.

**3.7. Planoteka i fond dokumentacijskih crteža.** Ova vrsta dokumentacijskih fondova karakteristična je za arheološke muzeje i zbirke, dok u nekim umjetničkim i općim muzejima postoje zbirke crteža kulturno-povijesne (2 muzeja), etnografske (2 muzeja) i prirodoslovne građe (1 muzej) te arhitektonskih nacрта (4 muzeja).

Nema podataka o obradi tih fondova.

**3.8. Stručni arhiv.** Oko 40 posto muzeja dalo je podatke o stručnom arhivu. (U hrvatskim muzejima u 2001. godini radilo je 6 arhivista.) Pojam stručni arhiv za različite muzeje ima različito značenje. To može biti pomoćna građa za istraživanje, atribuiranje i katalogiziranje muzejske građe; građa skupljena prilikom istraživanja i projekta povezanih

s izložbama; dokumentacija o djelatnosti muzeja, osobito izložbenoj (sortirana prema godinama, autorima, zemljama); dokumentacija restauratorsko-konzervatorskih radova, te zbirka elaborata i dokumentacije o stručnom radu. Dva muzeja spominju arhive osoba tj. obitelji koje su dobili na dar.

Arhiv se najčešće vodi po zbirkama, a sam kustos-voditelj zbirke vodi i pripadajući arhiv, tako da je često riječ o tematskim arhivima vezanim za temeljne znanstvene discipline zastupljene u muzeju.

U etnografskim muzejima ili zbirkama arhiv se najčešće odnosi na običaje, u arheološkim na dokumentaciju istraživanja, a u umjetničkim na autore i izložbe.

Obradu građe spominju samo 2 muzeja: Muzej suvremene umjetnosti radi sadržajnu obradu građe, a Strossmayerova galerija elektroničku obradu (unos podataka u bazu gdje služi kao pomoćna referalna građa).

**3.9. Računalna obrada građe.** Podatke za ovu rubriku dalo je oko 37 posto muzeja.

Računalno se obrađuju muzejska građa i dokumentacija, uglavnom fotografije.

Dvadeset dva muzeja navode da imaju neki od specijaliziranih programa za muzeje, dok još 6 muzeja spominje neki od priručnih programa u Wordu i EXCEL-u. U 7 muzeja, osim muzejske građe, obrađuju se i drugi fondovi.

Neki muzeji rade na projektima tercijarne dokumentacije: Muzej grada Zagreba izradio je prijedlog klasifikacije, Muzej suvremene umjetnosti izrađuje terminološki rječnik, a Kabinet grafike tezaurus.

Iako u odrednicama za pisanje izvješća tražimo iskazivanje podataka na razini zbirke, često se nameće zaključak da muzeji upravo i funkcioniraju na razini zbirki ili pojedinih stručnjaka, a ne kao cjelovit sustav. Primjerice, ako se spominje uporaba nekog računalnog programa, događa se da u istome muzeju različiti odjeli ili pojedinci koriste različite programe, pri čemu nije riječ o specijaliziranim programima za određenu vrstu građe.

**3.10. Ostalo.** U ovoj rubrici obuhvaćeni su podaci o dokumentacijskim fondovima koji nisu zastupljeni u prethodnim rubrikama: knjiga ulaska, knjiga izlaska, zbirka CD-ROM-ova, fonoteka, zbirka filmova, zbirka plakata, evidencija djela na posudbi, dokumentacija izložaba, tehnička i terenska dokumentacija te postupci skeniranja i digitalizacije građe.

Takve fondove i djelatnosti spominje oko 25 posto muzeja. Većinom se daju podaci o postojanju takve djelatnosti, ali ne i o obradi građe.

#### 4. KNJIŽNICA

4.1. Nabava (razmjena, dar, kupnja, muzejska izdanja)

4.2. Stručna obrada knjižničkog fonda

4.3. Zaštita knjižnične građe

4.4. Izdavačka djelatnost knjižnice

4.5. Ostalo (rad s korisnicima, izrada bibliografija i slično)

#### 4. KNJIŽNICA (obradila: Snježana Radovanlija Mileusnić)

**Knjižnično osoblje.** U 110 hrvatskih muzejskih ustanova koje su publicirale svoja izvješća o radu za 2001. godinu, zaposlene su ukupno 32 osobe knjižničarske naobrazbe. Od toga su u dvije muzejske ustanove zaposlena po tri knjižnična stručnjaka, u četiri muzeja po dvije osobe, u osamnaest muzeja po jedan stručnjak. Čak 86 muzeja nema zaposleno stručno knjižnično osoblje. Iako ne postoje hrvatski standardi za rad u specijalnim knjižnicama pa tako ni u muzejskim, može se povući paralela s preporukama iz *Standarda za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj*, NN, 58/1999. u kojima se navodi da na svakih 6.000 jedinica u fondu treba zaposliti jednog diplomiranog knjižničara, odnosno knjižničara. Detaljnijim istraživanjem stanja muzejskih knjižnica u Hrvatskoj (posljednje anketno istraživanje proveo je MDC 1996.), ustanovile bi se i stvarne potrebe muzeja za knjižničnim osobljem. Brojčani pokazatelji iskazani su, naime, uvidom u "iskaznicu" muzeja koja sadržava imena i stručna zvanja djelatnika. Podaci nisu provjeravani ni uspoređivani s drugim izvorima informacija i dokumentacijskim zbirkama MDC-a.

Zbog korištenja stare terminologije koja ne uvažava odredbe iz *Zakona o muzejima* (NN, 142/1998., članak 37., 39., 40.) i *Zakona o knjižnicama* (NN, 105/1997., članak 34.), otežano je brojčano iskazivanje knjižničkog osoblja s obzirom na stupanj njihove naobrazbe i stručno zvanje (SSS, VŠS ili VSS, odnosno, pomoćni knjižničar, knjižničar, diplomirani knjižničar, viši knjižničar, knjižničarski savjetnik).

**4.1. Nabava.** Tijekom 2001. godine muzejske su knjižnice obogatile svoje fondove s ukupno 19.675 svezaka što je u prosjeku 178,9 svezaka po muzeju. Ispod ovako niskog prosjeka je, na žalost, čak 50 muzeja. S druge strane, brojem prinova navedeni prosjek znatno premašuju Muzej Slavonije u Osijeku (1.667 svezaka), MDC (873 svezaka), Tehnički muzej (750 svezaka), Spomen-područje Jasenovac (600 svezaka) kao i muzeji koji su preuzeli darovnice i ostavštine knjižnične građe (Hrvatski muzej naivne umjetnosti sa 2.050 svezaka; Arheološki muzej Istre u Puli s ukupno 1.178 svezaka). Podaci nisu potpuni jer deset muzeja nije navelo brojčane podatke o nabavi, dok 15 muzeja u svojim izvješćima nije popunilo ovu rubriku. Pojedini su muzeji podatke o nabavi knjižnične građe iznosili u rubrici "1. Skupljanje građe" (koja se odnosi na muzejske predmete), što je dodatno otežavalo sistematizaciju i analizu podataka.

S obzirom na način nabave, darom je pribavljeno ukupno 7.680 svezaka, razmjenom 6.770 svezaka, kupnjom i pretplatom 2.344 svezaka. Iz navedenog je očito da muzeji još uvijek svoju nabavnu politiku temelje na darovima, a manje na kupnji recentnih naslova, što se može povezati i sa sredstvima koje (ne)dobivaju od svojih financijera za nabavu stručne literature i druge knjižnične građe. Ostalim oblicima nabave (u što smo pribrojili vlastita muzejska izdanja, fotokopije i dr.) nabavljeno je 879 svezaka. Uočeno je da veći broj hrvatskih muzeja u rubrici nabave knjižnične građe ne navodi izdanja matične ustanove. Pretpostavljamo da se ova građa pohranjuje u muzejskoj dokumentaciji, iako je preporuka da se knjižnična građa obrađuje prema međunarodnim knjižničarskim standardima te pohranjuje i omogućava njezino korištenje u muzejskoj knjižnici (čitaonici). Druga zanimljivost koju smo uočili je izdvajanje zavičajne knjižnične zbirke kao muzejske zbirke unutar najčešće kulturno-povijesnih odjela muzeja.

Podaci u ovoj rubrici popunjavani su neujednačeno, od vrlo općenitih navoda poput "nabavljen je veći broj naslova" ili samo "novi naslovi" do cjelovitih popisa ustanova s kojima muzeji razmjenjuju publikacije i slično. Konkretnijim podacima stekao bi se bolji uvid u knjižnične fondove i zbirke hrvatskih muzeja.

**4.2. Stručna obrada knjižničnog fonda.** Neujednačena izvješća muzeja (među kojima su i ona "svi naslovi obrađeni"! ) omogućila su samo kvantitativnu analizu o broju muzeja koji su tijekom 2001. godine provodili stručnu obradu knjižničnog fonda te njezinom opsegu (djelomična ili kompletna stručna obrada). Naime, iz podataka se nije moglo ustanoviti koliko muzeja provodi samo inventarizaciju građe (djelomična obrada), a koliko muzeja provodi katalogizaciju i klasifikaciju te koji oblik sadržajne obrade koriste (kompletna obrada), odnosno koji je broj knjižničnih jedinica stručno obrađeni i u kojem postotku od ukupnog knjižničnog fundusa.

Kompletnu stručnu obradu knjižnične građe provodi 27 muzeja. Djelomičnu obradu, što znači samo inventarizaciju, provodilo je 28 muzeja, a tri muzeja uopće ne provode stručnu obradu. Sedam muzeja provodi stručnu obradu, ali iz općenitih navoda nije bilo jasno na koji se oblik i razinu obrade odnosi. Pojedini pak muzeji podatke o obradi knjižnične građe navodili su u rubrici "3. Dokumentacija".

Broj od 45 muzeja koji nisu popunili ovu rubriku, a među njima su i muzeji koji su tijekom 2001. godine nabavili iznadprosječan broj publikacija, može se povezati s činjenicom da nemaju zaposleno stručno knjižnično osoblje kvalificirano za obavljanje poslova stručne obrade. Potreba za knjižnicom i stručnom literaturom je dakle prisutna, no njihov ustroj među ostalim otežava i neispunjavanje jednog od osnovnih preduvjeta - zaposleno stručno osoblje.

Preporuka bi bila da se sva prinovljena knjižnična građa barem evidentira kao vlasništvo muzeja uvođenjem u inventarnu knjigu kako bi se ostvario kompletan uvid u imovinu ustanove i otežalo rasipanje i gubljenje knjižnične građe.

Ohrabruje podatak da se u 25 muzeja provodi automatizirana stručna obrada korištenjem knjižničarskih programskih podrški na osnovi UNIMARC standarda. Od toga je 11 muzeja u gradu Zagrebu. Najviše se koristi CROLIST (6 muzeja), CDS/ISIS (5 muzeja) te modul za obradu knjižnične građe muzejskog softvera K++ (5 muzeja). U čak 20 muzeja provodi se kompletna automatizirana stručna obrada. To je jedan od osnovnih preduvjeta za uspostavljanje suradnje u izradi skupnih kataloga i baza podataka kao i omogućavanje pristupačnosti knjižnične građe i informacija ne samo djelatnicima matične ustanove već i vanjskim korisnicima.

Možda se ovaj pozitivni trend može povezati s činjenicom da su se za automatiziranu stručnu obradu knjižnične građe odlučili muzeji koji imaju zaposleno stručno knjižnično osoblje, odnosno osoblje koje se knjižničarski obrazuje te muzeji koji su koristili vanjske (honorarne) usluge stručnog osoblja (16 muzeja).

U ovoj su rubrici izraženi i podaci o postupcima revizije knjižničnog fonda koja se provodila u sedam muzeja, što je u skladu sa *Zakonom o knjižnicama i Pravilnikom o reviziji i otpisu knjižnične građe* (NN 21/2002.).

**4.3. Zaštita knjižnične građe.** Zadatak zaštite knjižnične građe je onemogućavanje djelovanja štetnih utjecaja te povećavanje njihove trajnosti i integriteta. Uz administrativne postupke, zaštita obuhvaća i fizičku zaštitu (preventivnu zaštitu i restauraciju).

Tijekom 2001. godine zaštiti knjižnične građe pažnju je posvetilo 25 muzeja. Ostali muzeji, naime, nisu popunili ovu rubriku te se pretpostavlja ili da održavaju uvjete preventivne zaštite (kontrolirani mikroklimatski uvjeti, čišćenje i provjetranje itd.) bez uvođenja nekih značajnijih novih postupaka, ili ne provode postupke zaštite knjižnične građe.

Kao oblici zaštite navedeni su adekvatna pohrana knjižničnih jedinica na police prilagođene njihovoj veličini, obliku i materijalu, uvez publikacija te ulaganje slobodnih listova u prikladne mape (zaštitne omote od beskiiselinskog papira). Od biološke zaštite navedeni su postupci fumigacije. Šest muzeja provelo je i postupke restauracije spomenički vrijedne knjižnične građe.

**4.4. Izdavačka djelatnost knjižnice.** Najmanje muzeja (samo 4) svojim je izvješćem obuhvatilo i podatke o izdavačkoj djelatnosti knjižnice. Samo dva muzeja su tijekom 2001. godine priredila za svoje korisnike biltene knjižničnih akcesija (prinova), a dva su muzeja katalogima izložaba predstavila knjižnične funduse i zbirke. Većina je muzeja podatke o izdavačkoj djelatnosti knjižnica objedinjavala u rubrici "10. Izdavačka djelatnost muzeja."

**4.5. Ostalo.** Iz izvješća iznesenima u ovoj rubrici sumirani su podaci o službama i uslugama za korisnike te ostalim knjižničnim djelatnostima.

Svoje usluge vanjskim je korisnicima pružala 51 muzejska knjižnica, knjižničnu građu je posuđivalo 14 knjižnica, a rad u čitaonici je omogućavalo 12 knjižnica. Iako nije moguće sa sigurnošću iznijeti egzaktno podatke i postotke (55 muzeja nije popunilo ovu rubriku), treba potaknuti trend otvaranja muzejskih knjižnica vanjskim korisnicima jer se na taj način, među ostalim, obogaćuju osnovne djelatnosti muzeja - omogućuju naobrazbu, proučavanje i užitka u kulturnoj baštini. Postupke međuknjižnične posudbe provodilo je samo dva muzeja, a usluge tematskih pretraživanja knjižničnog fonda pružalo je 15 muzejskih knjižnica. Uočeno je da su pojedini muzeji navodili službe i usluge za korisnike muzejskih knjižničnih fondova navodili u rubrici "6.11 Stručna pomoć i konzultacije" jer su ih provodili muzejski djelatnici u muzejima koji nemaju ustrojene knjižnice i zaposleno knjižnično osoblje.

Od ostalih djelatnosti knjižnice najčešće je spominjano vođenje razmjene publikacija u izdanju matične ustanova s drugim srodnim ustanovama te izrada različitih tematskih i specijaliziranih bibliografija.

## 5. STALNI POSTAV

### 5. STALNI POSTAV (obradila: Markita Franulić)

Podatke o stalnom postavu iskazalo je 67 muzeja, bilo da se radi o otvaranju novog stalnog postava, dopunama i izmjenama postojećeg ili pripremnim radovima za izradu postava.

Neki muzeji koji imaju stalni postav, a nije bilo nikakvih izmjena u njemu nisu iskazivali podatke u ovoj rubrici, a neki muzeji to nisu mogli učiniti zbog prirode svoje građe ili zbog neprimjerenih prostornih uvjeta.

U 2001. godini otvoreni su novi stalni postavi u 12 muzeja: od toga 3 nova postava cjelokupnog muzeja (Zavičajni muzej Ozalj, Gradski muzej Makarska, Etnografski muzej Split), 1 donacije pod upravom muzeja (stan-memorija Miroslava i Bele Krleža), 1 dijela postava (Prirodoslovni muzej Rijeka: Akvarij-multimedijalni centar u sklopu kojega je i radionica-igraonica s edukativnim igrama prirodoslovnog sadržaja), 1 zavičajne zbirke pod upravom muzeja (Gradski muzej Senj - Zavičajna zbirka Lukovo), a 6 muzeja otvorilo je nove stalne postave pojedinačnih zbirki (Narodni muzej Labin - Rudarska zbirka, Gradski muzej Senj - Numizmatička zbirka, Prirodoslovni muzej i zoološki vrt iz Splita - Malakološka zbirka obitelji Bakotić postavljena u Dioklecijanovim podrumima, Kninski muzej - arheološka izložba u funkciji stalnog postava, Gradski muzej Vinkovci - *Etnologija Vinkovaca i okolice*, Zavičajni muzej Stjepana Grubera iz Županje - *Stalni postav - etnologija*).

Dopune i izmjene postava podrazumijevaju obnavljanje i/ili dopunjavanje legendi, dopunjavanje postava novim predmetima i nalazima, tehničke radove na ugradnji sigurnosnih sustava, poboljšanje mikroklimatskih uvjeta i rasvjete te restauriranje predmeta iz fundusa. Takve je podatke iskazalo 20 muzeja.

Zbog nedostatka prostora 5 muzeja (Gradska galerija Antuna Gojaka, Makarska; Gradski muzej Makarska, Muzej hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu, Narodni muzej Zadar, Hrvatski muzej naivne umjetnosti) skida dijelove stalnog postava radi postavljanja povremenih izložaba. Pripreme za novi stalni postav koje obuhvaćaju izradu idejnog rješenja i muzeološke koncepcije kao i sanaciju i adaptaciju prostora iskazalo je 18 muzeja. Od toga je u 5 muzeja riječ o pripremanju za stalni postav pojedinačne zbirke.

U hrvatskim muzejima često se rade postavi po zbirkama ili postavi samo jedne ili nekoliko zbirki ili odjela, a ne postavi muzeja kao cjeline. Razlozi tome mogu biti različiti: financijski, organizacijski ili stručni, ali uočljivo je da kad je riječ o stalnom postavu često se govori i razmišlja u okvirima zbirki, a ne cjelokupnog muzeja. Naime, stalni postav bi trebao biti cjelovita slika, izraz poslanja i identiteta nekog muzeja, komunikacija određene ideje i priče koje muzej kao jedinstvena institucija želi iskazati, a to vrlo često nije tako.

Da otvorenje stalnog postava muzeja ima veliko značenje za muzej i zajednicu u kojoj djeluje pokazuje i podatak da je Hrvatski školski muzej za otvorenje svojeg stalnog postava odlikovan Medaljom grada Zagreba za doprinos muzejskoj djelatnosti u gradu, a dodijeljena mu je i povelja RH odlukom Predsjednika Republike.

## 6. STRUČNI RAD (Želimir Laszlo)

6. STRUČNI RAD	Izvešća zagrebačkih muzeja 2001.	Izvešća hrvatskih muzeja 2001.	ukupno
6.1. Ekspertize			
	21	36	57

Tabela pokazuje broj muzeja koji spominju ekspertize.

U ovoj rubrici izvješća muzeja nalazimo raznorodne podatke. Raspon ide od usmenih *ekspertiza* posjetiteljima, namjernicima ili skupljačima do ozbiljnih i opsežnih elaborata. Brojke ne govore mnogo o obimu, značaju i stručnosti ekspertiza, pa ih stoga i ne iznosimo. Naravno, različite vrste muzeja i raznovrsni stručnjaci u njima ekspertno procjenjuju najraznovrsniju građu. Njihove metode su jako različite i ne mogu se komparirati. Unatoč svim ogradama neki se zaključci ipak mogu navesti.

Ekspertizama se ponajviše bave zagrebački muzeji. Tako je Hrvatski prirodoslovni muzej izvijestio o oko 2.200 ekspertiza, Etnografski muzej o 1.451, a Arheološki muzej o 672. Strossmayerova galerija izvijestila je o čak 52 pismene ekspertize, što je velika brojka ako znamo da se ovdje radi o ekspertizama slika. Ostali muzeji u Hrvatskoj mnogo se manje bave ekspertizama. Ukupno je navedeno tek 600 ekspertiza, a niti jedan muzej izvan Zagreba ne prelazi brojku od 200 ekspertiza. Međutim, mnoge od tih ekspertiza su i opet obavili stručnjaci iz Zagreba. Tako je u Dubrovačkim muzejima egipatsku zbirku procijenio Arheološki muzej u Zagrebu, Muzej grada Pazina je upomoć pozvao MUO, a Muzeju grada Trogira pomogao je stručnjak iz Strossmayerove galerije.

Može se slobodno zaključiti kako su eksperti uglavnom raspoređeni u zagrebačke muzeje. No, veliko je pitanje je li takva koncentracija dobra za razvoj muzejske struke i muzeja u Hrvatskoj. Postoje naravno specijalističke ekspertize za koje je teško pretpostaviti da ih može učiniti baš svaki muzej i za koje je normalno da se obave u Zagrebu, ali bi se za mnoge struke unutar muzejske djelatnosti (etnologija, arheologija, povijest umjetnosti, povijest...) ili za mnoge vrste ekspertiza ipak mogla očekivati veća angažiranost muzeja izvan Zagreba.

**6.2. Posudbe (i davanja na uvid).** Podaci u ovoj rubrici nisu precizni i često nema brojki. Ponegdje je teško lučiti posudbu muzejskih predmeta od uvida u dokumentaciju. Stoga sve brojke treba uzeti s rezervom. Koliko se to moglo u obzir sam uzeo samo muzejske predmete, a isključio sam dokumentaciju i uvid.

6. STRUČNI RAD	Izvešća zagrebačkih muzeja 2001.	Izvešća hrvatskih muzeja 2001.	ukupno
6.2. Posudbe			
	oko 4.000 predmeta	oko 2.000 predmeta	oko 6.000 predmeta

Predmete nije posuđivalo 28 muzeja. Najviše su se posuđivali prirodoslovni i etnografski predmeti (Etnografski muzej u Zagrebu izvijestio je o 676 posuđenih predmeta, a Hrvatski prirodoslovni muzej u Zagrebu o 781.). Mnogo su se posuđivali i arheološki predmeti. Najmanje su posuđivani predmeti iz umjetničkih muzeja (Muzej "Mimara" ništa, Strossmayerova galerija starih majstora 6) što je zbog građe razumljivo. Ali i tu je posuđivanje bilo ponegdje brojno (Muzej suvremene umjetnosti 199, Moderna galerija u Zagrebu 117). Najveći broj posuđenih predmeta imao je Hrvatski povijesni muzej - 245 predmeta.

Gradski muzej u Novoj Gradišci je od muzeja izvan Zagreba najviše posuđivao - 198 predmeta i k tomu još kojih 1.000 arheoloških za dvije diplomatske radnje.

Kada bismo tih tisuću arheoloških predmeta odbili od ukupnog broja posudbi, onda bi posudbe muzeja u Zagrebu bile čak tri puta brojnije od posudbi u svim ostalim muzejima. Naravno, to je dijelom posljedica bogatstva zbirki velikih muzeja u Zagrebu, ali ako znamo da se dio posudbi događa radi povremenih izložaba onda možemo reći da višestruko veća aktivnost muzeja u Zagrebu ukazuje na njihovu veću izložbenu i znanstvenu aktivnost.

### 6.3. Djelovanje u strukovnim društvima.

6. STRUČNI RAD	Hrvatsko muzejsko društvo	ICOM	Europske ili svjetske stručne udruge
6.3. Djelovanje u strukovnim društvima			
Izvešća zagrebačkih muzeja 2001.	18	12	7
Izvešća hrvatskih muzeja 2001.	25	9	9
Zajedno	43	21	6

Brojke se odnose na muzeje koji imaju članove ili su na bilo koji način sudjelovali u radu navedenih strukovnih tijela, udruga ili projekata.

## 6. STRUČNI RAD

- 6.1. Ekspertize
- 6.2. Posudbe (i davanja na uvid)
- 6.3. Djelovanje u strukovnim društvima
- 6.4. Sudjelovanje na kongresima, seminarima
- 6.5. Publicistička djelatnost stručnih djelatnika (u okviru rada muzeja)
- 6.6. Stručno usavršavanje
- 6.7. Tečajevi, studijska putovanja
- 6.8. Stručna i znanstvena obrada muzejske građe
- 6.9. Identifikacija / determinacija građe
- 6.10. Revizija građe
- 6.11. Stručna pomoć i konzultacije
- 6.12. Recenzije knjiga, članaka
- 6.13. Ostalo



Kriteriji koje smo primijenili za uvrštenje muzeja u tabelu bili su doista vrlo tolerantni. Ako je muzej u svom izvještaju iskazao da ima barem jednog člana HMD-a ili ICOM-a ili je na bilo koji način sudjelovao u bilo kojem njihovom projektu ili odboru i sl. - uvršten je. U rubriku: Europska ili svjetska stručna udruga uvršten je svaki muzej koji je na bilo koji način participirao, makar i pasivno, u radu bilo koje europske ili svjetske organizacije ili projekta. Zapravo svi oni koji su u rubrici 6.3. spomenuli HMD, ICOM ili neku drugu europsku ili svjetsku organizaciju - uvršteni su.

HMD smo uzeli kao kakav takav stručni integrativni faktor u Hrvatskoj, a ostale dvije rubrike kao integrativne faktore u Europi i svijetu.

Unatoč primjeni izrazito tolerantnih kriterija rezultati su porazni: 10 zagrebačkih i čak 47 svih ostalih muzeja nema nijednoga člana HMD-a, ICOM-a i ne sudjeluje ni u jednoj svjetskoj ili europskoj strukovnoj organizaciji ili projektu. Dakle, čak 57 muzeja u Hrvatskoj ne sudjeluje ni na koji način, čak niti pasivnim članstvom, u integrativnim procesima struke u zemlji i svijetu. To je doista porazan podatak.

Samo 21 muzej ima neke kontakte s Međunarodnim muzejskim savjetom (ICOM), a samo njih 16 sudjeluje u nekim drugim europskim ili svjetskim organizacijama ili projektima. To je još porazniji podatak.

Suradnja među stručnjacima i muzejima je neophodna i bez nje nema razmjene iskustava, usvajanja novih znanja, ili razmjene izložaba, primjerice, i zato bi trebalo učiniti sve da se integrativni procesi ubrzaju i ustale. Europa se integrirala, struke se povezuju, izložbe u njoj kolaju, a mi - kao što se i iz iznesene suhe statistike vidi - stojimo po strani i čekamo.

Regionalna ili usko stručna povezanost je najsnažnije zastupljena. Svi istarski muzeji povezani su u svoju regionalnu strukovno muzejsko-galerijsku udrugu Društvo muzealaca i galerijista Istre, a slično i muzealci sjeverozapadne i istočne Hrvatske - Muzejsko društvo sjeverozapadne Hrvatske i Muzejsko društvo istočne Hrvatske. Zagrebački ili dalmatinski muzealci pak nemaju svojih regionalnih društava i većinom su članovi Hrvatskog muzejskog društva. Snažna je i naravno dobra i povezanost prema užim stručnim interesima. Arheolozi su povezani u svoju udrugu, etnolozi u svoju itd. ali svi bi trebali biti povezani i kao muzealci. Sve u svemu neophodni ozbiljni integrativni procesi i organizirana suradnja među muzejima i muzealcima u Hrvatskoj, a pogotovo naših muzeja i muzealaca s Europom i svijetom - tek nam predstoje. Bilo bi dobro ove procese stimulirati, jer bez njih ćemo ostati zatvoreni u svoje regije i izvan europskih i svjetskih tokova, a to znači i izvan vrlo žive međumuzejske suradnje (to posebno ističem) u Europi.

**6.4. Sudjelovanje na kongresima, seminarima.** Muzeji su najčešće iskazivali sudjelovanje na kongresima i seminarima pojedinačno i poimenično. Kod referata uglavnom su navedeni i nazivi referata ili izlaganja.

<b>6. STRUČNI RAD</b> 6.4. Sudjelovanje na kongresima, seminarima	<i>Izvešća zagrebačkih muzeja 2001.</i>	<i>Izvešća hrvatskih muzeja 2001.</i>	ukupno
Tuzemni kongresi seminari	183	188	371
Inozemni kongresi seminari	52	75	127
Referati, izlaganja	106	88	191

*Brojevi označuju broj osoba ili broj referata.*

Iz 9 zagrebačkih i iz 21 od ostalih muzeja diljem Hrvatske nitko nije prisustvovao nijednom kongresu ili seminaru u zemlji, a iz 15 zagrebačkih i 54 ostalih muzeja 2001. godine nitko nije sudjelovao na kongresima i seminarima u inozemstvu. Iz 12 zagrebačkih i 42 ostala muzeja nitko nije održao neki referat ili predavanje na bilo kojem kongresu ili seminaru.

Broj stručnih djelatnika u zagrebačkim muzejima (prema izvještajima) je 306. Kada ovaj broj stavimo u omjer prema broju prisustvovanja na kongresima i seminarima u zemlji, tada dobivamo da stručni djelatnik u zagrebačkim muzejima tek svakih 1,6 godina prisustvuje nekom od njih. Na put u inozemstvo po istom poslu može računati (prosječno) tek svakih 5,8 godina dakle (skoro) tek svake 6. godine. Naravno, neki putuju više, a neki manje. U prosjeku zagrebački muzealac svake 2,8 godine, dakle skoro svake 3. godine održi neki referat ili izlaganje na kongresu ili seminaru. Ta brojka nije mala. Gotovo svaki drugi (2,2) sudionik kongresa ili seminarara na njemu drži referat ili izlaganje. To je relativno puno referata i izlaganja i vjerojatno je posljedica u mnogih uobičajene prakse da se stručnim djelatnicima plaćaju samo oni kongresi i seminari na kojima imaju izlaganja.

Pojedinačno iz zagrebačkih muzeja najviše su na domaćim kongresima i seminarima prisustvovali stručnjaci iz MDC-a - 32, potom slijedi Hrvatski povijesni muzej - 24, Muzej suvremene umjetnosti - 21 itd. MDC je imao i najviše referata i izlaganja - 22, Hrvatski prirodoslovni muzej 14, Muzej za umjetnost i obrt 11, a Arheološki muzej

8 itd. U inozemstvo su najviše putovali iz Hrvatskog prirodoslovnog muzeja 14, potom iz Muzeja suvremene umjetnosti 8, Arheološkog muzeja 7 i MDC-a 5 kustosa. U inozemstvo se i iz Zagreba malo putuje.

Broj stručnih djelatnika iskazan u publikaciji *Izvešća hrvatskih muzeja 2001.* je 398. Kada ovaj broj usporedimo s brojem prisustvovanja na kongresima i seminarima u zemlji, tada dobivamo da stručni djelatnik ovih muzeja tek svake 2,2 godine prisustvuje nekom od njih. Na put u inozemstvo po istom poslu može računati (prosječno) svakih 5,3 godine. I to je malo, ali je ipak bolje i više negoli u zagrebačkim muzejima. Ovaj podatak je iznenađujući jer u struci postoji očito pogrešno uvjerenje da se iz zagrebačkih muzeja puno više i lakše putuje u inozemstvo negoli iz muzeja izvan Zagreba. Kao što se vidi to nije točno. Prosječno muzealac izvan Zagreba tek svake 4,5 godine održi neki referat ili izlaganje na kongresu ili seminaru. Daleko manje od muzealaca iz Zagreba. Svaki treći (2,9) sudionik kongresa ili seminara iz muzeja izvan Zagreba na njemu drži referat ili izlaganje.

Podaci (iznenađujuće) pokazuju da se teže putuje na kongrese i seminare i u tuzemstvo i u inozemstvo iz Zagreba, a i da bi se putovalo, muzealci izvan Zagreba trebaju pisati manje referata i izlaganja.

Ukupno uzevši broj putovanja (posebno) u inozemstvo je skroman. Podaci bi bili još porazniji kada bismo iz statistike isključili Sloveniju, koja je muzealcima Zagreba na dohvat ruke i na koju otpada ne mali broj putovanja u inozemstvo. Zbog malog broja putovanja u inozemstvo ne može se očekivati, ako se trend nastavi, neko veće uključivanje hrvatskih muzeja u europsku ili svjetsku suradnju.

## 6.5. Publicistička djelatnost stručnih djelatnika

### 7.2. Publicirani (znanstveni) radovi

6. STRUČNI RAD 6.5. Publicistička djelatnost stručnih djelatnika 7.2. Publicirani (znanstveni) radovi	<i>Izvešća zagrebačkih muzeja 2001.</i>	<i>Izvešća hrvatskih muzeja 2001.</i>	ukupno
6.5. Publicirani radovi	518	436	954
U inozemstvu	17	18	35
7.2. Publicirani znanstveni radovi	79	30	109
U inozemstvu	15	4	19

Dvije rubrike obrađene su zajedno kako bi se dobio pregled svih publiciranih radova. Osim toga nije uvijek sigurno da su svi publicirani radovi koji su u izvještajima deklarirani kao znanstveni doista klasificirani znanstveni radovi onako kako je to uobičajeno u znanosti. Podatke o publiciranim znanstvenim radovima treba uzeti s rezervom.

Publicirani radovi kako su ovdje (i u izvještajima navedeni) podrazumijevaju različite vrste napisa - od objavljenih knjiga, kataloga, deplijana do malih članaka (od kartice ili manje) u novinama. Dakako, ni kvaliteta napisa ne može biti predmet statističke obrade.

U 5 zagrebačkih muzeja i u 16 ostalih stručnjaci nisu publicirali ništa. Teško je zamisliti muzej koji kroz godinu ne objavi ama baš ništa pa čak niti člančić u kakvim lokalnim novinama. Zato su ovi podaci alarmantni.

Iz tabele je vidljiva relativno mala zastupljenost znanstvenih publiciranih radova. Jedan zagrebački muzej je sve od svog svojih 31 publiciranog rada prijavio kao znanstvene publikacije - to je očito nerealan podatak. Kada bismo njih odbili od ukupne brojke, onda bi u svim muzejima u Hrvatskoj bilo napisano samo 48 znanstvenih tekstova. Najveći broj ih pišu prirodoslovci a potom arheolozi. Sve ostale muzejske struke zapravo se ne bave znanstvom ili barem ne objavljuju znanstvene tekstove. Najveći broj znanstvenih publiciranih radova imaju Hrvatski prirodoslovni muzej (18), a iza njih je nekoliko muzeja s najviše 3 ili 4 znanstvene publikacije.

Prosječni zagrebački muzejski stručnjak godišnje napiše 1,7 publiciranih jedinica (članci, osvrti, knjige itd.). Naravno, neki puno više, a neki ništa. Stručnjaci u svim ostalim muzejima pišu manje i proizvedu tek 1,1 publiciranu jedinicu. Prosjek je 1,35. Puno ili malo?

Posebno smo analizirali publiciranje u inozemstvu računajući kako je taj podatak važan za ocjenu sudjelovanja naših stručnjaka u vrlo intenzivnim europskim i svjetskim događajima. Postoji naime mnoštvo internacionalnih muzejskih časopisa, publikacija, kataloga itd. Prosječni zagrebački stručnjak iz muzeja publicira u inozemstvu u jednoj godini tek 0,06 napisa, a u svim ostalim muzejima tek 0,01 napis.

Zaključak je da se ne objavljuje mnogo, a u inozemstvu zapravo samo simbolično.

**6.6. Stručno usavršavanje.** U izvještajima se ova rubrika često miješa sa rubrikom "6.7. Tečajevi i studijska putovanja." "Zato podatke treba uzeti s malom rezervom, ali bitni odnosi brojaka svejedno ne bi bili znatno povoljniji od navedenog.

<b>6. STRUČNI RAD</b>	<i>Izvešća zagrebačkih muzeja 2001.</i>	<i>Izvešća hrvatskih muzeja 2001.</i>	ukupno
6.6. Stručno usavršavanje			
Usavršavanje	75	86	161
Usavršavanje u inozemstvu	18 (11)	2	20 (-11)
Selekcionirani podaci	20	61	81

*U red Usavršavanje uvrstili smo brojke onako kako su iskazane u izvještajima; u red Usavršavanje u inozemstvu izdvojili smo ona iskazana usavršavanja koja su se odvijala izvan Hrvatske (u zagradama je broj koji se odnosi na studentska putovanja što jest neka vrsta usavršavanja, ali ih imamo i u rubrici 6.7); u red Selekcionirani podaci izdvojili smo pročišćene podatke. Primjerice, mnogi su pasivno prisustvovali nekom predavanju upisali u ovu rubriku. Takve smo podatke maknuli i dobili drukčije pokazatelje. Iza ovih brojki (selekcionirani podaci) su postdiplomski studiji, stjecanje znanstvenih stupnjeva, tečajevi praktični seminari i sl. Selekcionirani podaci realnije pokazuju pravo stanje sa stručnim usavršavanjem.*

U 16 zagrebačkih muzeja i u 42 ostala nije bilo nikakva stručnog usavršavanja. Na temelju ovih podataka može se zaključiti da s usavršavanjem muzealaca stojimo (gledano statistički) izrazito loše.

Na neki oblik usavršavanja prosječni muzejski stručnjak u Hrvatskoj treba čekati 8,7 godina. Za usavršavanje u inozemstvu treba čekati 199 godina.

Kada bismo iz selekcioniranih podataka izbacili poslijediplomske studije, stjecanje znanstvenih stupnjeva i stručne ispite, jedva da bi što ostalo. Specijalističko usavršavanje izvan toga je kod nas jedva zamjetna kategorija.

**6.7. Tečajevi, studentska putovanja.** Ova se rubrika često u izvještajima miješa s rubrikom 6.6. Neki su svoja studentska putovanja iskazali kao stručno usavršavanje. Zato podatke treba uzeti s malom rezervom.

<b>6. STRUČNI RAD</b>	<i>Izvešća zagrebačkih muzeja 2001.</i>	<i>Izvešća hrvatskih muzeja 2001.</i>	ukupno
6.7. Tečajevi, studentska putovanja			
Studentska putovanja u zemlji	40	50	90
Studentska putovanja u inozemstvo	68	25	93
Tečajevi	20	1	21

*Brojke u rubrikama Studentska putovanja u zemlji i Studentska putovanja u inozemstvo odnose se na broj putovanja.*

*Brojke u rubrici Tečajevi odnose se na broj djelatnika koji su prisustvovali nekom od tečajeva.*

*Sve brojke su približne.*

## 7. ZNANSTVENI RAD

7.1. Tema i nositelj projekta

7.2. Publicirani radovi

## 8. STRUČNI I ZNANSTVENI SKUPOVI U ORGANIZACIJI I SUORGANIZACIJI MUZEJA

8.1. Znanstveni skupovi

8.2. Stručni skupovi

Iz 13 zagrebačkih i 48 ostalih muzeja nije se išlo na studentska putovanja ili na tečaj. Studentska putovanja u većini se slučajeva odnose na posjet značajnim izložbama. Posebni studentski putovanja s točno određenom stručnom svrhom ima malo.

Na tečajevima se ide malo ili nikako. Od 21 djelatnika (iz tabele) njih 9 je bilo na tečaju protupožarne zaštite. Ako bismo izuzeli taj podatak, onda bi samo 12 muzejskih djelatnika u Hrvatskoj prisustvovalo nekom tečaju ili otprilike svaki 58.

Još je alatmanjnija brojka od samo jednog muzejskog djelatnika iz muzeja izvan Zagreba koji je bio na nekom tečaju. Očito se u nas ne organiziraju tečajevi koji bi zainteresirali muzejske stručnjake unatoč tome što (to vjerujem nije sporno) ima toliko sasvim praktičnih muzejskih tema i poslova koji traže nova znanja i vještine koja bi se trebala stjecati na tečajevima.

Ne čudim se podatku što je inozemstvo kao destinacija za studentska putovanja popularnije od tuzemstva, ali to, čini mi se, nije dobro, a vjerujem u drugim zemljama i nije uobičajeno.

## 9. IZLOŽBENA DJELATNOST

- Naziv izložbe
- Mjesto održavanja i prostor
- Vrijeme trajanja
- Autor stručne koncepcije
- Autor likovnog postava
- Opseg (broj eksponata)
- <http://www.adresa> (ukoliko je izložba predstavljena na Internetu)

### 9. IZLOŽBENA DJELATNOST (obradila: Markita Franulić)

Izložbena djelatnost područje je najintenzivnije djelatnosti muzeja. Od muzeja zastupljenih u izvješćima samo 8 njih nije priređivalo povremene izložbe (od toga 6 zbog memorijalno - ambijentalne koncepcije muzeja).

U svim muzejima u Hrvatskoj održane su 873 izložbe (561 u "hrvatskim", a 312 u "zagrebačkim" muzejima), što čini prosjek od 8,6 izložaba po muzeju.

Prema vrsti muzeja stanje je sljedeće: 476 izložbi održano je u specijaliziranim muzejima, a 397 u općima.

Prema vrsti izložbe stanje je sljedeće:

<b>9. IZLOŽBENA DJELATNOST</b>		
<b>vrsta izložbe</b>	<b>broj izložaba</b>	<b>postotak</b>
umjetničke	517	59%
arheološke	44	5%
povijesne	90	10%
etnografske	47	5%
prirodoslovne	15	2%
tehničke	60	7%
ostale	154	18%
ukupno	873	

Vrlo slični razmjeri javljaju se ako analiziramo izložbenu djelatnost u 46 općih muzeja.

<b>vrsta izložbe</b>	<b>broj izložaba</b>	<b>postotak</b>
umjetničke	236	59%
arheološke	14	4%
povijesne	55	14%
etnografske	24	6%
prirodoslovne	10	3%
tehničke	0	0
ostale	67	16%
ukupno	397	

Uočljiv je golem ne srazmjer između umjetničkih i svih ostalih vrsta izložaba. Brojnost umjetničkih izložaba odraz je brojnosti umjetničkih muzeja i zbirki, ali je povezana i s činjenicom o malom broju izložaba s građom iz fundusa muzeja. Osim toga, likovne izložbe najpropulzivnije su, a nije rijetkost da predstavljaju kompromis prema lokalnoj zajednici koja financira muzej jer se "izložbe najviše vide".

U nekim općim muzejima (npr. Zavičajnome muzeju Rovinj - 17 izložaba, Zavičajnom muzeju Slatina - 10 izložaba) sve izložbe bile su umjetničke.

Pojam "ostale izložbe" odnosi se na edukativne (oko 40 izložaba koje su osobito brojne u Zagrebu), informativne, kompleksne, dokumentarne te vrlo brojne izložbe dječjih radova (25).

Iz podataka o izložbama može se razlučiti da je građa iz fundusa prezentirana na oko 150 izložaba, što čini oko 17 posto od ukupnog broja.

Po izlaganju građe iz fundusa ističu se arheološki muzeji i zbirke, Gradski muzej Požega (od 10 izložaba 7 je s građom iz fundusa, a sve zbirke ravnomjerno su zastupljene), Gradski muzej Bjelovar (5 izložaba), Dubrovački muzeji (6 izložaba), Gradski muzej Sisak (6 izložaba), Gradski muzej Senj (izložbe zavičajnih tema), Muzej Medimurja (akvizicije), Zavičajni muzej Čazma, Gradski muzej Nova Gradiška, Muzej broskog Posavlja (3 izložbe), Umjetnička galerija Dubrovnik (3 izložbe), Muzej grada Splita (promoviranje građe iz fundusa na dvjema izložbama u inozemstvu), Muzej grada Iloka (3 izložbe), Gliptoteka HAZU (retrospektivne samostalne izložbe), HT muzej (svih 6 izložaba), Muzej grada Zagreba (7 izložaba), Umjetnička galerija Split (3 izložbe antologijskih djela, popraćene katalogom) te Hrvatski povijesni muzej, Hrvatski školski muzej, Muzej za umjetnost i obrt sredovitim tematskim izložbama iz fundusa.

Autori koncepcije 406 izložaba (46 posto) bili su iz muzeja koji je organizirao izložbu. Kod samostalnih umjetničkih izložaba nije rijetkost da se izrada koncepcije i izbor radova prepušta samim umjetnicima.

Prateće publikacije (kataloge, deplijane, letke, plakate) imalo je 396 izložaba.

Međunarodnih izložbi, u smislu gostovanja izložbi ili autora iz inozemstva bilo je 78, a 33 izložbe, čiji su autori hrvatski muzealci, gostovale su u inozemstvu. Gostovanja naših muzeja najčešća su u susjednim državama ili u suradnji s njima: Sloveniji, Austriji, Mađarskoj i Italiji (osobito istarskih muzeja). Osobito je važna suradnja s onim zemljama koje u Hrvatskoj imaju svoje kulturne centre.

Ističemo velik međunarodni projekt *Hrvati i Karolinzi*, čiji je nositelj Muzej hrvatskih arheoloških spomenika, u sklopu kojega je održana izložba u Splitu; zajednički izložbeni projekt Etnografskog muzeja Istre s austrijskim part-

nerom o međusobnom utjecaju Istre i Austrije Istrien: Sichtweisen; 15. međunarodnu izložbu crteža u organizaciji Moderne galerije Rijeka-MMSU; potom suradnju Arheološkog muzeja Split s oksfordskim Ashmolean Museumom; izložbu *Pokućstvo u Hrvatskoj* Etnografskog muzeja u Zagrebu održanu u Ljubljani; Muzej suvremene umjetnosti s 4 izložbe iz inozemstva, među kojima je najposjećenija izložba godine *Andyja Warhola*, i 3 izložbe u inozemstvu, od kojih se ističu izložba *EXAT i Nove tendencije* kojom je portugalskoj javnosti predstavljen važan segment hrvatske umjetnosti 20. stoljeća te izložba suvremene umjetnosti baltičkih zemalja čiji su autori hrvatski kustosi, a koja je sada na međunarodnoj turneji.

U muzejima na koja se odnose izvješća održano je 630 izložaba, a izvan muzeja 186. To su najčešće drugi muzeji, ali to mogu biti i banka, škola, knjižnica, knjižara, kolodvor, izlog prodavaonice i ljekarne, prostor lokalne turističke zajednice, hotel, prostor vjerske zajednice i dr. Međusobna razmjena izložaba najčešći je oblik međumuzejske suradnje. To je osobito karakteristično za arheološke muzeje gdje je uobičajeno da izložba koju priredi jedan muzej ili veća arheološka zbirka u općem muzeju obide ostale arheološke muzeje u Hrvatskoj. Osječki muzeji radili su zajednički na projektu *Secesija u Osijeku*, a intenzivnu suradnju s drugim muzejima ili pojedinim stručnjacima drugih muzeja imaju Moderna galerija Rijeka-MMSU, Galerija umjetnina Split (5 gostujućih izložbi iz drugih muzeja), Gradski muzej Karlovac, Kabinet grafike HAZU (izložba *Stoljeće hrvatskog plakata*).

U većini zavičajnih i gradskih muzeja u manjim sredinama javlja se određen obrazac: priređuju se izložbe dječjih radova u suradnji s vrtićem ili osnovnom školom, najčešće u povodu blagdana ili o pojedinim temama, najčešće običaje, potom različite izložbe vezane uz obljetnice u lokalnoj zajednici, kao i uz lokalne institucije, udruženja i klubove i u suradnji s njima. Također se redovito priređuju izložbe radova lokalnih likovnih udruženja i likovnih radionica.

U povodu Međunarodnog dana muzeja 16 muzeja imalo je prigodne izložbe, akcije ili performanse, a gotovo svi zagrebački muzeji priredili su izložbu u sklopu projekta *Jačajmo se*, povezanog također s Međunarodnim danom muzeja.

Po broju izložaba izdvajaju se: Gradski muzej Bjelovar (28), Umjetnička galerija Dubrovnik kojoj je izložbena djelatnost najzastupljeniji segment rada (13), Narodni muzej Labin (16), Zavičajni muzej Rovinj (17, sve popraćene katalogom), Muzej grada Koprivnice (21), Muzeji Hrvatskog zagorja (16), Muzej Međimurja (13), Moderna galerija Rijeka-MMSU (15), Galerija likovnih umjetnosti (13), Gradski muzej Varaždin (17 izložbi koje se odlikuju raznolikošću i vezanošću za gradske teme), Gradski muzej Vinkovci (20), Gradski muzej Vukovar (19), Etnografski muzej Zagreb (17), Galerija Klovičevi dvori (24), Muzej suvremene umjetnosti (23 s 14 kataloga), Umjetnička galerija iz Splita (18 - 10 u organizaciji muzeja, 8 gostujućih).

Uz već spomenute, određen broj izložaba izdvojio se svojim opsegom, koncepcijom i građom. To su: *Narodna medicina*, velika izložba Etnografskog muzeja Zagreb, popraćena brojnim pratećim događanjima; *Split Marulićeva doba*, kompleksna izložba u kojoj su korišteni svi resursi muzeja; projekt *Arhitektura historicizma u Rijeci 1845.-1900*. Moderne galerija Rijeka-MMSU; *Stoljeće hrvatskog plakata* Kabineta grafike HAZU, četiri popratne izložbe uz izložbu *Riječka luka* Muzeja grada Rijeke; multimedijnska izložba *Kukci* Prirodoslovnog muzeja i zoološkog vrta iz Splita, koja je privukla 5.000 posjetitelja; tradicionalna izložba *Čovjek i more* Narodnog muzeja Zadar, koja se sastoji od 5 samostalnih izložaba, fotografije i jedne skupne; izložba građe vraćene iz Novog Sada u Gradskom muzeju Vukovar; *Ispričati priču*, izložba Muzeja suvremene umjetnosti koja daje pregled hrvatske umjetnosti 90-ih godina 20. st.; 8. *trijenale hrvatskog kiparstva* Gliptoteke HAZU.

## 10. IZDAVAČKA DJELATNOST MUZEJA (obradila: Snježana Radovanlija Mileusić)

MDC je organizator godišnje izložbe izdavačke djelatnosti hrvatskih muzeja i galerija koja se održava u kontinuitetu od 1982. godine. Izložbe su popraćene katalogima s popisima bibliografskih jedinica izrađenima na temelju publikacija dostavljenih za izložbu. Iako na izložbi tradicionalno sudjeluje visok postotak hrvatskih muzeja (u 2001. godini sudjelovalo je 100 muzejskih ustanova), ne obuhvaća u potpunosti cjelokupnu muzejsku izdavačku produkciju. Stoga se očekivalo da će podaci iz rubrike "10. Izdavačka djelatnost" muzeja omogućiti egzaktni uvid u ovu muzejsku djelatnost jer ih oblikuju i dostavljaju sami muzeji izdavači. No, iako je ovu rubriku popunio veći broj muzeja (96), skupljeni podaci tek u pojedinim slučajevima nadopunjuju one iz MDC-a kataloga *20. izložbe izdavačke djelatnosti hrvatskih muzeja i galerija održane 2001. godine*.

Zbog lakše prohodnosti podataka, rubrika nudi podjelu prema mediju (nositelju zapisa) i obuhvaća tiskovine, audiovizualnu građu i elektroničke publikacije. U odrednicama za pisanje izvješća navedena je i detaljna podjela publikacija po vrsti kao i obrazac za pisanje bibliografskih jedinica zbog omogućavanja jedinstvenog pristupa informacijama.

## 10. IZDAVAČKA DJELATNOST

### 10.1. Tiskovine

(knjige, brošure, posebni otisci, časopisi, novine, godišnjaci, bilteni, zemljopisne i druge karte, reprodukcije slikovnih umjetničkih djela, katalogi (stalnih postava i povremenih izložbi), kalendari, muzejski i drugi programi, njihovi dodaci u tiskanom i elektroničkom obliku, plakati, leci, kratki oglasi i priopćenja, razglednice)

10.2. Audiovizualna građa (gramofonske ploče, audio i videokazete, magnetogonske vrpce, snimljeni mikrofilmovi i kompaktni diskovi)

10.3. Elektroničke publikacije (kompaktni diskovi, magnetske vrpce, diskete, baze podataka, on-line publikacije)

**10.1. Tiskovine.** Iz korpusa neujednačeno popunjenih podataka, tiskovine su analizirane s obzirom na ukupan broj publiciranih monografskih publikacija (katalozi stalnih ili povremenih izložaba, vodiči, monografije itd.) i periodičnih publikacija (časopisi, novine), ostale tiskane građe (kalendari, razglednice, pozivnice, fascikli, vrećice, bilježnice, slagalice itd.) te ukupan broj muzejskih plakata.

Muzeji su tijekom 2001. godine publicirali ukupno 434 monografske publikacije i 24 sveska periodike. Najbogatiju izdavačku produkciju imao je Zavičajni muzej grada Rovinja (17 jedinica) i Muzeji Hrvatskog zagorja (17), slijedi ih Muzej suvremene umjetnosti u Zagrebu (14), Moderna galerija u Zagrebu (13), Muzej grada Koprivnice (13), MDC (12), Umjetnička galerija Dubrovnik (12). Druge muzejske ustanove publicirale se manje od 10 jedinica, odnosno ništa (6 muzeja). Ostalih muzejskih tiskovina bilo je 135, no ukupan broj nije konačan jer su pojedini muzeji razglednice, slagalice, vrećice i sl. opisivali u rubrici "13. Marketinška djelatnost". Produkcija muzejskih plakata obogaćena je sa 136 novih jedinica. Najveći udio imao je Tehnički muzej u Zagrebu sa svoja 32 plakata od kojih je većina izrađena tehnikom fotokopije u boji i prati znanstveno-popularne tribine i predavanja održane u muzeju. S druge pak strane čak 57 muzeja nije publiciralo plakate kao medij komuniciranja sa svojom publikom.

**10.2. Audiovizualna građa.** Podaci skupljeni iz ove rubrike ukazuju na oslabljenu tendenciju publiciranja na audiovizualnome mediju (gramofonske ploče, audio i video kazete, magnetofonske vrpce itd.). Većina od navedenih deset jedinica odnosi se na videozapise uz izložbe i sastavni su dio muzejske dokumentacije kao popratni vizualni fondovi. Manji dio publiciran je kao muzeografsko pomagalo uz izložbene projekte ili za potrebe muzejskih pedagoških odjela.

**10.3. Elektroničke publikacije.** Elektroničko muzejsko nakladništvo pak s druge strane održava tendenciju započetu već ranim uključivanjem muzeja u red hrvatskih elektroničkih nakladnika. Naime, tijekom 2001. godine muzeji su publicirali ukupno 14 publikacija na CD-ROM-ovima. Od toga je jedan katalog stalnog postava (Atelijer Meštrović u Zagrebu), a ostalo su katalozi povremenih izložaba publicirani samostalno ili uz istoimena tiskana izdanja. Pojedini CD-ROM-ovi izrađeni su u vlastitoj izradi dok su drugi izdani već i u ponovljenim izdanjima.

Zanimljivo je da su muzeji u ovoj rubrici navodili i podatke o postavljanju ili održavanju i doradi muzejskih web stranica. Njihov rastući broj (12 muzeja) svako zaslužuje veću pozornost i analizu, ali ne unutar rubrike elektroničkih publikacija jer muzejske web stranice mogu sadržavati elektroničke publikacije, ali one same to nisu.

## 11. EDUKATIVNA DJELATNOST (obradila: Tončika Cukrov)

Na pitanje o *Edukativnoj djelatnosti* nije odgovorilo 9 muzeja. Većina muzeja pod edukativnom djelatnošću razumijeva vodstva po muzeju stoga su izvještaji o njima najbrojniji. Međutim, analiza pokazuje da su u muzejima prisutne različite edukativne aktivnosti, što je naročito vidljivo u izvještajima radionica i igraonica.

Napomena: U muzejima Hrvatske radi 15 muzejskih pedagoga tako da edukativnu djelatnost u muzejima kao dio svojih poslova realiziraju kustosi/ce. Niz podataka vezanih uz ovu djelatnost je izostavljeno ili su upisivani u druge rubrike.

**11.1 Specijalna vodstva.** Problem ove rubrike je što naziv *Specijalna vodstva* stvara zabunu te su neki muzeji pisali različite informacije iako su pretežno pisali o vodstvima - i to sva ukupna vodstva ili su se ograničili samo na "specijalna" vodstva kao što su to npr. na stranom jeziku ili vodstva specijalnih grupa - za protokol, za školske/studentske grupe na određenu temu, vodstva po gradu za polaznike tečaja za turističke vodiče, vodstva za osobe s posebnim potrebama i sl. Prema izvještajima 84 muzeja izvijestilo je o vodstvima. Tehnički muzej imao je najviše - 2.957 informativnih vodstava. Po stalnom postavu Hrvatski školski muzej imao je 401 vodstvo, a MUO, koji je imao vodstva za 205 grupa i 4.883 posjetitelja.

**11.2. Predavanja.** Predavanja su drugi važan oblik edukacijskih aktivnosti o kojima su izvijestila 54 muzeja.. Namijenjena su različitoj dobi te su različitih razina ovisno u dobi i namjeni. U 18 muzeja održana su predavanja nastavnih jedinica za osnovnu i srednju školu (nastavnici likovne kulture) i fakultete, među kojima posebno mjesto ima Tehnički muzej jer je jedini uključen u obrazovne programe osnovnih i srednjih škola. Većinom su to predavanja stručnjaka s područja njihove specijalnosti.

**11.3. Radionice i igraonice.** Muzeji u posljednje vrijeme posebnu pozornost posvećuju organizaciji radionica i igraonica tako da je izvještaje o njima prikazalo 37 muzeja. Zagrebački muzeji organizirali su ih najviše, međutim izuzetne je radionice organizirala Moderna galerija Rijeka, Arheološki muzej u Istri, Muzej hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu, ali i Gradski muzej Karlovac. Visoku kvalitetu edukativnog rada razvili su posebno Gradski muzej Varaždin i Muzej Međimurja u Čakovcu, koji već dulje vrijeme organiziraju rad u okviru projekta Školski servis.

Radionice i igraonice najčešće se organiziraju kao prateći dio izložaba ili uz neka događanja. U muzejima Hrvatske

## 11. EDUKATIVNA DJELATNOST

- 11.1. Specijalna vodstva
- 11.2. Predavanja
- 11.3. Radionice i igraonice
- 11.4. Klubovi
- 11.5. Ostalo

organizirano je preko 250 radionica za različitu dob. Najviše su one namijenjene osnovnoškolcima, ali tu ima i onih namijenjenih mladima kao i onih namijenjenih osobama s posebnim potrebama te osobama treće životne dobi. Najviše radionica realizirano je u MUO-u, i to 68 uz stalni postav i 20 uz povremene izložbe (88 ukupno) te u Arheološkome muzeju u Zagrebu Arhimiru i Zeusu u čast (50 radionica). Organiziralo se niz izuzetno zanimljivih radionica, među kojima možemo izdvojiti one održane u Muzeju suvremene umjetnosti zbog raznolikog profila i zainteresiranosti za socijalne probleme (obiteljska radionica s romskom zajednicom, zatim sa štitenicima Odgojnog zavoda Požega, koje su izrađivale zidne slike na pročelju Zavoda) kao i zbog korištenja suvremenih medija (radionice organizirane uz izložbu Andyja Warhola ...).

**11.4. Klubovi.** U ovoj rubrici samo je tri muzeja napisalo svoje priloge. Muzej Prigorja u Sesvetama i Gradski muzej Makarske izvještavaju o suradnji s različitim klubovima, a MHZ Muzej Staro selo Kumrovec o radu *Kluba prijatelja muzeja*.

**11.5 Ostalo.** U rubrici *Ostalo* (25 muzeja) nalazimo informacije da muzeji podučavaju turističke vodiče (Javna ustanova Nacionalni park Brijuni, Muzej grada Trogira), vodiče (učenike) za muzej (Zavičajni muzej Našice), edukaciju lovaca (Lovački muzej Hrvatskog lovačkog saveza). U nekoliko muzeja stručnjaci su mentori maturantima i studentima. Izrađuju se materijali za nastavnike te obavlja niz drugih poslova organizacijskog karaktera. Među podacima nalazimo edukativne igre kao što je u Arheološkom muzeju u Zagrebu igra za posjetioce uz izložbu Vučedolski Orion, muzejska pitalica skitalica Gradskom muzeju Karlovac (odlična suradnja sa školama), Gradski muzej Vinkovci - etnološka igra, *Hinko u HT muzeju*, eko kviz *Opstanak ili nestanak u HPM-u*, *Opasne igre - šah* u Muzeju "Mimara", *Zvrkova zavičajna putovnica*, kviz Kulturkontakt Austrija u Hrvatskome povijesnome muzeju. Veći broj muzeja okupila je edukativna nagradna igra *Jačajmo se*, kojom je obilježen Međunarodni dan muzeja u 2001. godini. Realizirali su je zagrebački muzeji i muzeji Krapinsko-zagorske županije (30 destinacija) pod vodstvom Hrvatskoga športskog muzeja, a u organizaciji Pedagoške sekcije HMD-a.

(Napomena: Ova igra najčešće se spominje u izvještajima muzeja u rubrici 9. Izložbena djelatnost u muzeju)

## 12. ODNOSI S JAVNOŠĆU (PR)

### 12.1. Press

### 12.2. Sudjelovanje u televizijskim i radijskim emisijama

### 12.3. Predavanja

### 12.4. Promocije i prezentacije

### 12.5. Koncerti i priredbe

### 12.6. Djelatnost klubova i udruga

### 12.7. Ostalo

## 12. ODNOSI S JAVNOŠĆU (obradila: Tončika Cukrov)

U rubrici *Odnosi s javnošću* samo je 3 muzeja izostavilo informacije.

**12.1. Press.** Objavljeni prilozi u tiskovnim medijima odnose se na osvrte izložaba, prezentacije promocije, restauracije i markentišku djelatnost muzeja. Podaci su neujednačeni pa ih stoga ne možemo statistički izraziti. Među muzejima izdvaja se Muzej za umjetnost i obrt s izuzetno preciznim podacima te njegov popis čini popis gotovo svih medija koji izvještavaju u muzejima. Što se tiče muzeja izvan Zagreba lokalni tisak je prisutniji od republičkih dnevnih listova. *Večernji list* ili *Jutarnji list* najprisutniji su dnevni listovi koji su izvještavali o događanjima u muzejima.

**12.2. Sudjelovanje u televizijskim i radijskim emisijama.** U radijskim i televizijskim emisijama prisutni su izvještaji o aktivnostima muzeja, ali zbog nepreciznih podataka također se podaci ne mogu statistički izraziti. Prednost u izvještavanju imaju lokalne radijostaje, ali su često priloge i informacije objavljivali različiti radijski programi Hrvatskog Radija - najviše 2. program ili Radio Sljeme (posebno za sjeverozapadno područje Hrvatske). Hrvatska televizija i njeni lokalni studiji najviše su pridonijeli da su informacije o događanjima u muzejima prisutni na malom ekranu. Prilozi su objavljivani u različitim emisijama, a najviše u *Dobro jutro Hrvatska*. Prilozi i intervjui emitirani su u informativnim i obrazovnim emisijama te u emisijama iz kulture.

Talijanska televizija - RAI i Slovenska televizija TV Koper - objavile je više priloga o događanjima u muzejima Istarske i Primorsko-goranske županije. Uz priloge koje televizija snima valja napomenuti da se snimaju i dokumentarni filmovi, ali se koristi i muzej za HTV-ove produkcije.

**12.3 Predavanja.** Samo je 7 muzeja i galerija ispunilo ovu rubriku, i tu su stavili predavanja stručnjaka koji su govorili o baštini, predavanja na popularno-znanstvenim tribinama (Tehnički muzej) te okrugli stol (MUO i Umjetnički paviljon).

Muzej "Mimara" izdvaja se sa 52 predavanja. (suradnja s drugim ustanovama)

**12.4 Promocije i prezentacije.** Rubriku *Promocije i prezentacije* ispunilo je 48 posto muzeja. U prostorima muzeja promovirali su se katalozi, monografije, vodiči, mape, CD-ovi, zbornici u izdanju muzeja i galerija. Osim toga predstavljale su različite knjige, kalendari, organizirale projekcije filmova i dr. Najbrojnije aktivnosti sa 118 promocija i prezentacija održano je u Muzeju "Mimara".

**12.5 Koncerti i priredbe.** Rubriku *Koncerti i priredbe* ispunio je 21 muzej, a predstavljene su različite vrste priredaba i koncerata. Među njima su večeri poezije, igrokazi, videoprojekcije, plesne predstave, glazbeno-scenski prikazi te raznovrsni koncerti u organizaciji muzeja ili su to gostovanja. U Muzeju "Mimara" održana su 82 koncerta i

priređbe što je najviše od svih muzeja koji su iznijeli podatke u ovoj rubrici.

**12.6. Djelatnost klubova i udruga.** Ovu rubriku muzeji su jako malo ispunjavali (11 muzeja), a uglavnom su pisane informacije o suradnji s različitim institucijama (škole, turističke zajednice) i udrugama (kulturna umjetnička društva i dr.). Kao primjer možemo izdvojiti Hrvatski školski muzej, koji je surađivao s Amnesty International Hrvatske, Akademijom odgojnih znanosti Hrvatske, Gradskim uredom za obrazovanje i šport, Hrvatskim društvom vizualno-likovne kulture, Hrvatskom udrugom nastavnika likovne kulture, Klubom klasičara. Zanimljiv je primjer Muzeja Prigorja u Sesvetama koji je Hrvatskome numizmatičkom društvu privremeno ustupio prostor za njihovu biblioteku. Muzej isto tako ustupa svoj izložbeni prostor Glijivarskom društvu Sesvete i likovnoj udruzi Sesvete.

**12.7. Ostalo.** Rubriku *Ostalo* popunilo je 20 muzeja, a u nju su upisivali različite informacije - od slanja pozivnica i obavijesti te press informacija, sređivanja mailig liste zatim izrade i postavljanja transparenata, plakatiranja, organizacije press konferencija do drugih aktivnosti kao što je izrada web stranica i uspostavljanje Internet linije. Spominje se i organizacija različitih događanja (26 - Muzej "Mimara"), suradnja s klubovima, sastanci, sudjelovanje u komisijama za dodjelu priznanja, prijam gradonačelnika, obilježavanje Međunarodnog dana muzeja i sl. Ovakve informacije bile bi ilustrativnije u drugim rubrikama, i to naročito u rubrici 16.2.

### 13. MARKETINŠKA DJELATNOST (obradila: Tončika Cukrov)

Mnogi muzeji nisu ništa upisivali u rubriku marketing - samo je 33 muzeja napisalo svoj izvještaj. Oni uglavnom donose kratke informacije. Najviše i najsustavnije napisao je Muzej za umjetnost i obrt, ali i Muzej "Mimara", koji imaju već dugo godina stručnjake koji obavljaju marketinške poslove. Ti se poslovi odnose na marketing pojedinih izložaba, suradnju sa sponzorima, suradnju s dobavljačima, organizaciji niza promotivno-promidžbenih aktivnosti (oglasne kampanje u časopisima, reklamne kampanje na HTV i HR), organizaciju svih događanja i akcije unutar muzeja i dr. Ostali muzeji iskazali su svoju marketinšku aktivnost kao tisak vodiča po muzeju i novih ulaznica u muzej, prodaju razglednica, plakata, kalendara, ali i izradu i prodaju suvenira. Osim toga navodi se suradnja s turističkim i marketinškim agencijama te traženje sponzorstva za projekte. Zanimljivo je još spomenuti da nove tehnologije donose nove mogućnosti, tako se, na primjer Arheološki muzej u Zagrebu koristio uslugama HT i govornog automata, a Muzeji Hrvatskog zagorja, kao još neki drugi muzeji iskoristili su prednost oglašavanja na Internetu.

### 14. UKUPAN BROJ POSJETITELJA (obradila: Markita Franulić)

Podatke o broju posjetitelja dalo je 98 muzeja - 69 muzeja zastupljenih u *Izveščima hrvatskih muzeja* i 29 muzeja zastupljenih u *Izveščima zagrebačkih muzeja*. Izostali su podaci za Arheološki muzej Istre, koji redovito ima velik broj posjetitelja amfiteatra, za Zavičajni muzej Čazma, Muzejsku zbirku Imotski i Muzej Moslavine te za zagrebačke muzeje koji nemaju izložbeni prostor ili izložbenu djelatnost (Hrvatski športski muzej, Muzejsko-kazališnu zbirku HAZU i MDC). Prema izvješćima, hrvatske muzeje u 2001. godini posjetilo je 1.402.486 posjetitelja (*Izvešća hrvatskih muzeja*: 971.218, *Izvešća zagrebačkih muzeja*: 431.268). \*(vidi na kraju rubrike)

U prosjeku to je 14.311 posjetitelja po muzeju godišnje, a dnevno (300 radnih dana) oko 48 posjetitelja.

Ako usporedimo podatke s onima iz 2000. godine (oko 500.000 posjetitelja u hrvatskim muzejima, oko 345.000 u zagrebačkim muzejima) uočavamo gotovo 50-postotni porast broja posjetitelja u hrvatskim muzejima, a 20 postotni u zagrebačkim muzejima.

Razlika u broju posjetitelja u odnosu prema 2000. godini iznosi 557.599 posjetitelja, što znači ukupni porast broja posjetitelja u muzejima u Hrvatskoj od 40%.

Analiziramo li pobliže podatke po muzejima, uočiti ćemo da porast broja posjetitelja nije ravnomjerno zastupljen, već da većina muzeja ostaje u okvirima posjećenosti iz prethodnih godina. Porast broja posjetitelja dijelom, možemo zahvaliti većem broju muzeja koji su dali podatke o posjetiteljima, a dijelom, manjem broju muzeja koji znatno premašuju prosjek posjećenosti zbog povremenih izložaba.

Znatnoj razlici u odnosu prema 2000. godini pridonose podaci o posjećenosti Dubrovačkih muzeja (210.000 posjetitelja) te Brijuna (127.741 posjetitelj), gdje je posjet muzeju uključen u obilazak Nacionalnog parka.

Među ostalim najposjećenijim muzejima izdvajamo: Tehnički muzej, tradicionalno jedan od najposjećenijih muzeja (63.692 posjetitelja), Umjetnički paviljon (gotovo 75.000 posjetitelja), Povijesni muzej Istre (gotovo 44.000 posjetitelja izložaba, Muzeje Hrvatskog zagorja (4 muzeja s ukupno 38.000 posjetitelja), Gradski muzej Varaždin (31.400 posjetitelja), Arheološki muzej u Zagrebu, uključujući posjete arheološkom lokalitetu i izložbama održanim izvan muzeja (više od 30.000 posjetitelja), Galerija Klovićevi dvori (25.000 posjetitelja), Muzej za umjetnost i obrt (24.000

### 13. MARKETINŠKA DJELATNOST

### 14. UKUPAN BROJ POSJETITELJA



posjetitelja), Muzej grada Zagreba (gotovo 23.000 posjetitelja), Dom HDLU (18.500 posjetitelja), Moderna galerija Rijeka-MMSU (više od 17.000 posjetitelja), Muzej krapinskog pračovjeka (gotovo 16.000 posjetitelja), Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja, Rijeka (oko 14.500 posjetitelja), Etnografski muzej u Zagrebu (14.000 posjetitelja). Brojni posjet bilježi i Muzej "Mimara" (54.000 posjetitelja), ali u taj broj spadaju i različita događanja, gostujuće izložbe različitih institucija, koncerti, predavanja i promocije, što drugi muzeji nisu iskazivali.

I dalje ostaje činjenica o znatno većem zanimanju posjetitelja za spomenike kulture koji su u sastavu muzeja ili u kojima su muzeji smješteni, arheološke lokalitete ili muzeje na otvorenome nego za razgledanje muzejskih postava. Nadamo se da će taj trend povećanja broja posjetitelja i dalje rasti, to prije što je uočljivo sve veće zanimanje posjetitelja za različite sadržaje, osim onih izložbenih koje muzeji nude (predavanja, radionice, različite priredbe i promocije), a također i za posjet web-siteovima muzeja (primjerice, Moderna galerija Rijeka-MMSU u broj posjetitelja ubrojila je i one koji su posjetili njihov site).

Povremene izložbe privlače znatno veći broj posjetitelja nego stalni postavi. Dokaz tome su Povijesni muzej Istre, Galerija Klovičevi dvori Moderna galerija Rijeka-MMSU, Umjetnički paviljon, te Dom HDLU koji su u vrhu najposjećenijih institucija.

Neizostavno valja spomenuti hit izložbu *Andyja Warhola* u organizaciji Muzeja suvremene umjetnosti održanu u Umjetničkom paviljonu u Zagrebu. Izložbu je vidjelo 42.000 posjetitelja (prema podacima Umjetničkog paviljona - 44.000) tj. 85 posto posjetitelja svih izložbi Muzeja suvremene umjetnosti ili 59 posto svih posjetitelja Umjetničkog paviljona. Pritom ne smijemo zaboraviti da je izložbu pratio publicitet kakav nije nijednu drugu.

Što se odnosi između "zagrebačkih" i "hrvatskih" muzeja tiče, trećina posjetitelja odnosi se na zagrebačke muzeje, a od 18 spomenutih najposjećenijih institucija 10 njih je iz Zagreba.

Dok neki muzeji u turističkim sredinama bilježe velik posjet za svoju veličinu (Kula u Malom Lošinj, Muzej hvarske baštine), iznenađuje mali broj posjetitelja u turističkim središtima, primjerice u Splitu, gdje je 7 muzeja posjetilo nešto manje od 40.000 posjetitelja (pribrojimo li posjetitelje Tvrdave Gripe i Salone, nešto više od 54.000), što govori da bi muzeji trebali biti prisutniji u turističkoj ponudi ali i u samoj lokalnoj zajednici koja je u ovom slučaju veoma brojna.

Pet muzeja specificiralo je profil posjetitelja prema dobi (djeca i odrasli), pet ovisno o tome je li riječ o pojedinačnom ili skupnom posjetu, a četiri muzeja prema tome jesu li posjetitelji domaći ili strani. Podaci o grupnim posjetama i posjetama djece tj. učenika često se poklapaju jer je riječ o organiziranom posjetu grupa učenika. Iako je riječ o malom uzorku, podaci su zanimljivi: kod podjele prema dobi, djeca tj. učenici čine od 54 posto (muzej Like) do 90 posto posjetitelja (Muzej krapinskog pračovjeka), a grupni posjeti od 50 posto (Prirodoslovni muzej Rijeka) do 67 posto (Dubrovački muzeji). Zanimljivo je da je 72 posto posjetitelja Hrvatskoga muzeja naivne umjetnosti bili stranci, u Narodnome muzeju Labin njih je bilo oko 50 posto (upitno je jesu li tu ubrojani posjetitelji izložaba održanih u inozemstvu), Kninskom muzeju u Kninu 23 posto, a u JUSP-Jasenovcu 9 posto.

\* Razlika između ovog broja i broja iskazanog u tekstu Ž. Laszla u predgovoru *Izvešća zagrebačkih muzeja 2001.* proizlazi iz činjenice da su i Umjetnički paviljon i Muzej suvremene umjetnosti iskazali broj posjetitelja za izložbu Andyja Warhola dok je ovdje on brojen samo jedanput.

## 15. FINACIJE

### 15.1. Izvori financiranja (u %)

- RH
- lokalna samouprava
- vlastiti prihod
- sponzorstvo
- donacije

15.2. Odnos troškova za materijalne i programske djelatnosti (u %) u odnosu prema ukupnom prihodu muzeja

### 15.3. Investicije (u kn)

## 15. FINANCIRANJE (obradio: Želimir Laszlo)

**15.1. Izvori financiranja.** U izvještajima se podaci o izvorima financiranja navode u postocima. To je pri analizama potrebno uvijek imati na umu. Ne radi se o apsolutnim iznosima nego o postocima za pojedine muzeje.

Tražene podatke nisu dostavili muzeji koji djeluju u sklopu ustanova (pučkih učilišta, primjerice), udruga (Lovački muzej) ili u sklopu firmi (HT-a), što je zbog načina poslovanja tih muzeja posve razumljivo. Neki muzeji nisu poslali podatke o svojim izvorima primanja, a među njima ima i velikih i značajnih - Muzej grada Zagreba primjerice.

Vjerojatno smatraju da ovi podaci jednostavno nisu za javnost. Neki pak nisu svoje financije iskazali po traženoj metodologiji nego drukčije pa stoga nisu mogli biti uzeti u obzir. Treba napomenuti da muzeji podatke o izvorima financiranja nisu ni na koji način obvezni dostaviti, iako je nama naravno drago kada te podatke dobijemo.

Znatan dio sponzora ne pomaže aktivnost muzeja novčano nego nekim drugim oblicima. Te vrijednosti također nisu iskazane u navedenim podacima.

To su ograničenja analize.

Po ovoj odrednici obrađeno je ukupno 70 muzeja, a od toga 22 zagrebačka.

Vjerujem da je to dovoljan broj da bi se obrađeni uzorak mogao smatrati zadovoljavajućim.

Iskazani podaci o izvorima financiranja muzeja su doista vrlo interesantni. Kada se pregledaju postoci u kojima pojedine zajednice financiraju muzeje, odmah se uočuje nerazmjer između važnosti i značaja muzeja i načina njegova financiranja. Hoće li neki muzej biti financiran od Ministarstva kulture ili od lokalne zajednice ne ovisi ili ne ovisi uvijek o njegovom značaju. Neke od naših velikih, mogli bismo reći i nesumnjivo nacionalnih muzeja, financira lokalna zajednica. Tako, primjerice, Republika financira samo sa 5 posto MUO, samo sa 13,3 posto Arheološki muzej u Zagrebu, sa 16,3 posto Muzej suvremene umjetnosti u Zagrebu, a Tehnički muzej (koji je jedini od svoje vrste u Hrvatskoj) uopće ne financira. Republika financira MUO u istom postotku koliko primjerice i Muzej Sveti Ivan Zelina u Zelini. Mi, dakle, nemamo kao što to imaju gotovo sve europske zemlje sustav nacionalnih muzeja za koje bi bilo logično da ih u većoj mjeri financira Republika. To je posljedica spleta povijesnih okolnosti razvoja naših muzeja, pa u mnogim slučajevima grad Zagreb financira gotovo u cijelosti i neke muzeje koji su nesumnjivo nacionalnog značaja. Istovremeno Ministarstvo kulture financira isto tako gotovo u cijelosti neke muzeje koji možda nemaju izrazito nacionalni značaj kao do sada spomenuti. Tako primjerice, financira Muzeje Hrvatskog zagorja sa 92,59 posto ili Muzej Slavonije sa 99,9 posto. U ovom zadnjem slučaju lokalna samouprava (grad Osijek) pomaže muzeju sa samo 0,0065 posto (dobro ste pročitali). Kako jedan regionalni muzej važan za cijelu jednu regiju može dugoročno opstati bez podrške najvećega grada u regiji? To ostaje otvoreno pitanje. Utjecaj na financiranje muzeja ima i raspodjela osnivačkih prava nad muzejima učinjena 90-ih godina. U tome je dio uzroka pomalo nelogične sheme financiranja naših muzeja. Utjecaja ima i znana činjenica da je u Zagrebu bolje biti financiran od grada nego od Republike.

Bilo kako bilo, nelogičnosti postoje i lako ih je uočiti.

<b>15. FINANCIRANJE</b> 15.1 Izvori financiranja	<i>Izvešća zagrebačkih muzeja 2001.</i>	<i>Izvešća hrvatskih muzeja 2001.</i>	ukupno
RH	38,4%	24,5%	29%
Lokalna samouprava	59,1%	63%	62%
Vlastiti prihod	6,1%	10,6%	9,2%
Sponzorstvo	1,7%	0,7%	1,27%
Donacije	1,3%	0,2%	0,55%

Ako se uzme u obzir koncentracija značajnih muzeja u Zagrebu onda razlika u postotku financiranja muzeja u Zagrebu (38,4 posto) i onih izvan Zagreba (24,5 posto) nije velika. U prosjeku Republika sudjeluje u financiranju svih muzeja u Hrvatskoj sa 29 posto. Je li to mnogo ili malo ovisi o kutu gledanja i politici države prema muzejima. Od svih muzeja samo 5 nije dobilo ni kune od Ministarstva kulture.

Kako Ministarstvo kulture nastoji smišljeno pomoći neke muzejske djelatnosti (stalni postavi, zaštita, informatizacija i sl.) to se na iskazanim podacima i vidi. Republika pomaže u značajnom postotku i muzeje kojima nije osnivač. Kod muzeja kojima osnivač nije Republika pomoć Ministarstva kulture jako varira od 60 posto (Zavičajni muzej Ozalj), ili 47,91 posto (Muzej Like) do 0 posto (Zavičajni muzej Otočac, Narodni muzej i galerija Novi Vinodolski, Pomorski i povijesni muzej Rijeka itd.). Radi se uglavnom o nekim specifičnim slučajevima ili nekoj potrebi da se većim iznosom pomogne muzej čija lokalna zajednica jednostavno ne može namaknuti sredstva za stalni postav ili štogod slično.

Od onih koji nisu dobili ni kune bilo bi interesantno vidjeti jesu li se uopće natjecali za sredstva Ministarstva kulture ili nisu, jer je lako moguće da, primjerice, za zaštitu i preventivnu zaštitu od Ministarstva sredstva nisu ni tražili. No o tome možemo samo špekulirati, tih podataka nemamo.

Najveći financijski teret, a to znači i najveći financijer muzeja je lokalna samouprava. Ona izdvaja 62 posto sredstava koja se troše za muzeje. To se u velikim postocima odnosi na gradske i zavičajne muzeje. Ako se poslije raspodjele osnivačkih prava htjelo većinu lokalnih muzeja vratiti u okrilje lokalnih zajednica, onda se u tome, uz neke izuzetke, uspjelo.

Analiza rubrike *vlastiti prihod* samo potvrđuje marketinšku nemoć naših muzeja. Iznenadjenje je podatak da su sva 22 obrađena zagrebačka muzeja ostvarila samo 6,1 posto vlastitih prihoda. Značajno manje od muzeja izvan Zagreba (10,6 posto). Zagrebački muzeji unatoč općem uvjerenju manje prihoduju od ostalih. Kada se zna da je kadrovska ekipiranost zagrebačkih muzeja u pravilu bolja od onih izvan Zagreba, onda ovaj podatak mora biti čudan. Šampioni u vlastitom prihodovanju također nisu iz Zagreba. Veliki postotak vlastitog prihoda u odnosu na ukupne prihode iskazali su, primjerice, Dubrovački muzeji respektabilnih 41,24 posto, Muzej grada Pazina 31,22 posto, Muzej brodogradnog Posavlja, Slavonski Brod 19,8 posto, Etnografski muzej Istre s 19 posto i tek potom slijedi prvi zagrebački muzej - Tehnički muzej 18 posto. Ovdje nisam uzео u obzir 30,47 posto vlastitih prihoda

Umjetničkog paviljona u Zagrebu jer se radi o specifičnom slučaju. U Zagrebu slijede Fundacija Meštrović (13,81 posto), Muzej "Mimara" (13,67 posto), Muzej Turopolja u Velikoj Gorici (11,64 posto), te MUO i Kabinet grafike HAZU s 10 posto. Ostalim obrađenim zagrebačkim muzejima vlastiti prihodi ne dosežu 10 posto.

*Sponzorstvo i donacije* su zanemarivi izvori za muzeje u Hrvatskoj. Sponzorstvo sudjeluje u izvorima prihoda sa 1,27 posto, s time da zagrebački muzeji imaju prosjek od 1,7 posto, a ostali muzeji 0,7 posto. Donacije sudjeluju s 0,55 posto u ukupnim izvorima financiranja. Unatoč javnom proklamiranju i zahtjevima zajednice da se muzeji više okrenu sponzorstvu i donacijama tu se očito ništa ne mijenja. Muzeji čvrsto ostaju budžetske ustanove. Naravno, da je temeljem ovih podataka nemoguće argumentirano ulaziti u razloge zašto nema veće prisutnosti sponzora i donatora u financiranju muzeja, ali sumnjam da je krivnja samo na muzejima, nego očigledno nešto u sustavu koji bi omogućio veće sponzorstvo i donacije nije dobro. Kada bi visina sponzorstva i donacija ovisila samo o muzejima, onda bi njihove međusobne razlike bile velike. No iz ovih izvora samo rijetki izuzeci podmiruju svoje potrebe u značajnoj visini. Hrvatski muzej arhitekture od sponzorstva zarađuje 15 posto svojih prihoda, Galerija likovnih umjetnosti Osijek 9 posto, Tehnički muzej 7,1 posto, a Hrvatski muzej naivne umjetnosti prihoduje 14 posto od donacija. Svi ostali su iskazali niže postotke. Čak 28 muzeja nije imalo nikakav prihod od sponzorstva ili donacija. I uz ogradu koja je spomenuta u uvodu da se sponzorstvo i donacije češće događaju nenovčano, ovaj podatak brine.

Zaključke koje možemo izvesti iz dostupnih podataka o izvorima financiranja muzeja u Hrvatskoj nisu optimistični. Sustav financiranja najvećih i najvrednijih muzeja nije logičan. Ovu konstataciju potkrepljujemo podatkom da je od 6 nositelja provedbe matične djelatnosti prve razine za muzeje i muzeje na otvorenom u *Pravilniku o načinu i mjerilima za povezivanje u sustav muzeja Republike Hrvatske*, čak 5 muzeja pretežito financirano od grada Zagreba, a ne od Republike - Muzej za umjetnost i obrt, Zagreb (grad Zagreb ga financira sa 80 posto), Arheološki muzej u Zagrebu (80 posto), Etnografski muzej, Zagreb (80,68 posto), Tehnički muzej, Zagreb, (74,9 posto - ovaj muzej ne dobiva ni kune od Republike) i Hrvatski prirodoslovni muzej, Zagreb (nemamo postotke ali je pouzdano da većinu sredstava za ovaj muzej daje grad Zagreb). Samo Hrvatski povijesni muzej u Zagrebu je od svih matičnih muzeja prve razine pretežito financiran od Republike Hrvatske (98 posto). Najznačajnije specijalizirane muzeje, mogli bismo reći i naše nacionalne muzeje ne financira Republika. Ali neke regionalne financira. Muzej Slavonije u Osijeku sa 99,9 posto ili primjerice Muzeje Hrvatskog zagorja s 92,59 posto. Jasno je da se iza brojki kriju mnogi razlozi: posebne obveze Republike prema nekima (Fondaciji Meštrović, primjerice) ili naslijeđene obveze tko zna otkada, neki drugi splet okolnosti, ali ostaje činjenica da logika financiranja muzeja ne slijedi njihov značaj.

#### THE ANALYSIS OF THE REPORTS ON THE WORK OF CROATIAN MUSEUMS IN 2001

**The analysis is based on reports on the work of museums that were prepared and published in two volumes of the *Reports from Museums from Zagreb* and *Reports from Croatian Museums* at the Museum Documentation Centre for the year 2001. The analysis follows the structure of the reports, namely the headings used for writing the reports and the same numeration has been preserved. The book *Reports from Museums from Zagreb 2001* (MDC, 2002) contains the reports from practically all museums from the city of Zagreb and the Zagreb County (32 museums - 29 institutions). The book *Reports from Croatian Museums 2001* (MDC, 2002) covers 73 institutions (81 museums), namely most of the museums in the other counties in Croatia that were involved in museum activities in the period covered by the report.**

**Inasmuch as the publication of the work reports is important, equally important is the analysis of data contained in them. The aim of the analysis was not the evaluation of the work of individual museums or a comparison of similar museums - this is something each museum can do on the basis of published reports for its own needs - but rather an attempt at determining the general trends in Croatian museums within each of the represented activities, as well as a striving to determine which segments of museum activity should be specially promoted in order to achieve harmonious development.**

---



---



---



---



---



---



---



---



---



---



---